MR. J.T.I. SCHOLTES

PROSTITUTIE, GEGEVENS EN IDEEËN

MR. A. DE GRAAF STICHTING AMSTERDAM 1980

De Mr. A. de Graaf Stichting is een landelijke instelling die zich bezighoudt met onderzoek, voorlichting, dokumentatie en advisering in verband met prostitutie en aanverwante problemen.
De werkzaamheden zijn er mede op gericht de hulpverlening aan prostituées te stimuleren.
Meer gegevens over de Mr. A. de Graaf Stichting vindt u in het laatste hoofdstuk van dit rapport.

mr. J.T.I. Scholtes

Prostitutie, gegevens en ideeën

met medewerking van

drs. A.A. Mentink
drs. J.H. Visser
mevrouw P.M.W. van de Berg
mevrouw M.S. de Haan

in samenwerking met Samsom Uitgeverij

tweede herziene druk

Mr. A. de Graaf Stichting Amsterdam 1980

©1980 mr. A. de Graafstichting, Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van mr. A. de Graafstichting te Amsterdam, die daartoe door de auteursrechthebbende met uitsluiting van ieder ander is gemachtigd.

In onze maatschappij gelden normen voor de verhoudingen tussen mensen.
Op het gebied van de sexualiteit doen deze normen zich in sterke mate gelden. Liefde, huwelijk, voortplanting en sex worden in onze kultuur aan elkaar gekoppeld.
Prostitutie, het verlenen van sexuele diensten tegen een materiële vergoeding, kan een alternatief zijn voor mensen die hun sexuele behoeften niet naar hun eigen zin kunnen bevredigen, hetzij omdat zij deze koppeling niet of niet volledig kunnen maken, hetzij omdat de koppeling formeel (b.v. door een huwelijk) wel tot stand is gekomen, maar inhoudelijk onbevredigend is.
Dit verklaart grotendeels de vraag naar prostitutie.
Het aanbod komt langs geheel andere weg tot stand. Het overgrote deel van de mensen die in de prostitutie werken heeft dit beroep gekozen omdat men zich in een situatie geplaatst zag waarin prostitutie in zijn/haar ogen de beste mogelijkheid was om aan voldoende geld te komen.

De medewerkers van de Mr. A. de Graaf Stichting vinden dat, zeker wat betreft de sexualiteit, mensen niet in situaties zouden moeten worden gebracht waarin ze nauwelijks keuzemogelijkheden hebben.
Door ons werk willen wij er mede naar streven dat mensen meer vrijheid krijgen om naar eigen idee vorm te geven aan hun sexualiteit.

Ons beleid dient afgestemd te zijn op de politieke en maatschappelijke realiteit dat prostitutie een verschijnsel is dat niet uit onze maatschappij is weg te denken.
Prostitutie speelt zich in de meeste gevallen af in een subkultuur met een nogal krimineel karakter.
Wij veronderstellen dat het verbeteren van de juridische en sociale positie van prostituées, gekoppeld aan het zo veel mogelijk integreren van prostitutie in onze samenleving de negatieve randverschijnselen zal beperken en dat ongewenste ontwikkelingen er door worden tegengegaan.

VOORWOORD

Voor u ligt de 2de druk van het rapport 'Prostitutie, gegevens en ideeën.'

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om het rapport te verbeteren en aan te vullen.

In dit rapport behandelen wij achtereenvolgens: een werkdefinitie van prostitutie, enkele grote lijnen van de geschiedenis van de prostitutie, de vormen van prostitutie die we kennen en de plaatsen waar prostitutie wordt bedreven. Daarna besteden wij aandacht aan de persoon van de prostituée, de prostituant (de bezoeker van de prostituée) en de groep mensen die direkt of indirekt bij de prostitutie zijn betrokken.
Vervolgens krijgen enkele problemen rond de prostitutie de aandacht.
Tenslotte gaan we via een kort overzicht van de wettelijke regelingen die met prostitutie verband houden over tot een beschrijving van het in Nederland gevoerde beleid i.v.m. prostitutie en het uitwerken van enkele ideeën voor alternatieven.
In het laatste hoofdstuk van dit rapport vindt u in het kort iets over de werkzaamheden van de stichting.

Voor zover er schrijvers in dit rapport worden aangehaald is hun werk, naast andere verwijzingen, terug te vinden in de literatuurlijst.

Wij hopen dat de verwerkte gegevens van dienst zullen zijn bij studie, meningsvorming, beleidsbepaling en beleidsuitvoering op het gebied van prostitutie.

Voor nadere inlichtingen over gegevens uit dit rapport en andere inlichtingen m.b.t. prostitutie kunt u zich wenden tot de *Mr. A. de Graaf Stichting, Westermarkt 2", Amsterdam, tel. 020-247149.*

INHOUDSOPGAVE

Intentieverklaring 3
Voorwoord 5
Inhoudsopgave 7

Hoofdstuk I: **Prostitutie** 9
1. Wat is prostitutie 9
2. Historisch overzicht 9

Hoofdstuk II: **Prostitutie in onze tijd** 13
1. Vormen van prostitutie 13
2. Vormen van prostitutie in Nederland 14
3. Waar wordt prostitutie bedreven? 15
4. Waarom is er eigenlijk prostitutie? 16
5. De prostituée 18
6. De prostituant 21
7. Betrokkenen bij de prostitutiewereld (proxeneten) 22
8. Problemen rond de prostitutie 23
9. Mannelijke prostitutie 24

Hoofdstuk III: **De huidige wettelijke regelingen** 32
a. Verbod het beroep van prostituée uit te oefenen 32
b. Verbod gelegenheid te geven 32
c. Verbod van bepaalde vormen van prostitutie 33
d. Advertenties etc. 33
e. Bepalingen t.a.v. minderjarigen 33

Hoofdstuk IV: **Het huidige beleid** 34

Hoofdstuk V: **Alternatieven** 36

Hoofdstuk VI: **Een beleid t.a.v. prostitutie gericht op de verbetering van de sociale positie van de prostituée** 39
1. Algemeen 39
2. Preventie 42

3. Hulpverlening 42
4. Beperken van de overlast van prostitutie 45
5. Artikel 250 Wetboek van Strafrecht 45
6. Artikel 250bix Wetboek van Strafrecht 46
7. Artikel 250ter Wetboek van Strafrecht 46

Hoofdstuk VII: **De Mr. A. de Graaf Stichting** 47
1. Algemeen 47
2. Bestuur en medewerkers 47
3. Werkzaamheden van de stichting 48
A. Onderzoek 48
B. Voorlichting, dokumentatie, advisering 49
C. Hulpverlening 50
D. Werkgroepen, stedelijk overleg 51

Literatuurlijst 53

Hoofdstuk I:
PROSTITUTIE

1. Wat is prostitutie

Er zijn vele definities.
Wij willen de omschrijving van het begrip kort houden: prostitutie is sexueel kontakt tegen een materiële vergoeding. Daarmee willen we niet beweren dat elk kontakt tegen een materiële vergoeding per definitie door een prostituée en een prostituant (haar bezoeker) plaats vindt. Bij de prostituée moet er o.i. sprake zijn van beroepsmatigheid (zij moet voor een belangrijk deel haar inkomsten uit prostitutie halen, althans trachten te halen). Het kontakt met een prostituée maakt een man tot prostituant.

Vaak wordt prostitutie aangeduid als 'betaalde liefde'. Uit onze beschrijving wordt al duidelijk dat wij dat in zijn algemeenheid onjuist vinden.
Liefde hoort niet bij prostitutie. Aan het sexuele kontakt gaat juridisch gezien een overeenkomst vooraf: voor hoeveel geld wordt welke prestatie geleverd.
In de meeste gevallen wordt een verdere onderlinge band, gebaseerd op affektie, niet gewenst.

2. Historisch overzicht

Bekend is dat prostitutie al heel lang bestaat. Vroeger zag men het echter als iets volkomen normaals. Men kende de monogamie niet. Er heerste wat men noemt polyandrie.
Alvorens tot de beschrijving over te gaan willen wij er op wijzen dat de prostitutie in de historie wezenlijk anders was dan de prostitutie in onze maatschappij. Bekend zijn de gastprostitutie (ook wel tempelprostitutie genoemd). Omdat vrouwen en kinderen als eigendom van de heer werden beschouwd, kon deze hen aan zijn gast ter beschikking stellen. De heer hoopte dat hierdoor de krachten van zijn gast over hem en zijn bezittingen zouden neerdalen. Godsdienstige prostitutie is ontstaan omdat men geloofde (of omdat de priesters geloofden) dat lichamelijke overgave aan de godheid hem welgevallig zou zijn. Men ziet dit ook wel als een 'rite de passage', of defloratieritus (ontmaagdingsritus). Zeker is dat in die tijd de maagdelijkheid voor een vrouw geen

hoog goed was. Omdat sexuele omgang niet als iets slechts of zondigs werd gezien, waren de vrouwen tot deze offers bereid. Het offer was voor hen een heilige plicht.

Prostitutie bij de Romeinen

Omdat wij dit overzicht beperkt willen houden slaan wij de prostitutie bij de Grieken over en richten ons direkt op de Romeinse tijd, omdat een groot deel van onze beschaving via het Romeinse Rijk is gekomen.
Volgens de overlevering heeft Rome zijn ontstaan te danken aan een wolvin die Romulus en Remus voedde. Deze wolvin was een prostituée. De gronden, gelegen tussen de zeven heuvelen, had zij via 'vrije omgang' met herders verkregen. Zij liet de gronden aan Romulus en Remus na, die er Rome op stichtten.
Daar voor het bereiken van het doel van de staat (zoveel mogelijk echtelijke kinderen) veel vrouwen nodig waren, haalde men de vrouwen voor de prostitutie van elders. De wolvin is lange tijd het symbool voor de prostituées gebleven.
Bij de Romeinen had het huwelijk slechts betekenis voor het verkrijgen van 'echtelijke kinderen'. Omdat de staat graag zag dat er veel van deze kinderen werden geboren, werden overspel en andere ongewenste verhoudingen buitensporig gestraft.
Om deze misdaden te voorkomen werkte men de prostitutie in de hand: er bestond wettelijk goedgekeurde prostitutie.

Onder de prostituées waren vele rangen en standen. Tijdens de regering van Trajanus telde men in Rome 37.000 prostituées.
In Rome kende men een registratieplicht voor prostituées bij de Aedillen (Zedenpolitie). Van de Aedillen kregen zij een vergunning om zich te prostitueren. Registratie vond plaats om de prostituées van de 'fatsoenlijke' vrouwen (die echtelijke kinderen konden krijgen) te scheiden. Omdat veel vrouwen zich niet wilden laten registreren bestond er nogal wat heimelijke prostitutie. Hiertegen werd streng opgetreden.
Een eigenaardige bijzonderheid is dat het omgekeerde ook gebeurde. 'Fatsoenlijke' vrouwen lieten zich als prostituée registreren om zodoende aan de strenge wetten die overspel verboden te ontkomen.
Prostituées betaalden de staat belasting.

De tijd sinds de Middeleeuwen

Na deze uiteenzetting over de Romeinse tijd maken we een stap naar het mid-

den van de 15e eeuw. Toen nam de welvaart toe en ook de prostitutie steeg in omvang. Niet alleen het volk en haar leiders, maar ook de geestelijkheid liet zich op dit gebied niet onbetuigd. De relaties tussen sommige kerkelijke autoriteiten en de prostitutionele wereld gingen zelfs zo ver dat bisschoppen in feite als bordeelhouder fungeerden.
Een aardige anekdote in dit kader is dat de 50.000 geestelijken die deelnamen aan het concilie van Konstanz 1.500 prostituées tot hun beschikking hadden.
Prostitutie werd in de Middeleeuwen niet als een misdaad beschouwd. Het verschijnsel vormde een geïntegreerd deel van de samenleving. Men had geen vooroordeel t.a.v. geslachtelijke zaken. Ook in die tijd vond men prostitutie noodzakelijk om eerbare vrouwen te beschermen. Toch hinkte men op twee gedachten, want men minachtte de prostituée en haar beroep wel. Uit deze ambivalentie, die inhoudt dat prostitutie als maatschappelijk verschijnsel wordt geaccepteerd maar dat men de individuele prostituée verguist en vervolgt, is te verklaren dat prostitutie in latere perioden afwisselend werd bestreden en getolereerd.
In de zestiende eeuw valt de nadruk op de bestrijding. De in Europa rondwoekerende syphilis was daar zeker niet vreemd aan. Wel had men 'openbare bordelen'. Aan het einde van de zestiende eeuw werden echter vergunningen van 'dienaren van den gerechte' om bordelen te houden langzamerhand ingetrokken. Dit was o.a. het resultaat van de invloed van het Calvinisme. Men bestreed de prostitutie, echter zonder veel resultaat. In de zeventiende eeuw ontstonden weer openbare bordelen met daarnaast geheime bordelen: 'stille knip', het muziek- of speelhuis, de 'oneerlijke herbergen' of 'ravothuizen' (speciaal voor lagere klassen).

De verandering die de Franse revolutie bracht kwam vooral tot uiting in de instelling van een geneeskundig onderzoek voor publieke vrouwen. In die tijd bestond er gewettigde prostitutie die door het systeem van de reglementering binnen de perken moest worden gehouden.
Hieruit blijkt het bestaan van een dubbele moraal: de mannen moesten in de gelegenheid worden gesteld hun sexuele driften te bevredigen, terwijl het bestaan van sexuele gevoelens bij de vrouw werd ontkend.
Dit systeem hield in dat de staat bordelen instelde die ze streng kontroleerde. Buiten de bordelen was prostitutie verboden.
In de praktijk bleek het stelsel niet aan haar doel - bestrijding van de syphillis - te voldoen. Een groot nadeel van het stelsel was bovendien dat er een levendige handel in vrouwen ontstond.
Een tegenstroming ijverde voor de afschaffing van de reglementering (abolitionisme). Men streefde naar gelijke rechten voor prostituées onderling en t.o.v. de overige burgers. Het abolitionisme vormt in Nederland sinds 1911 de

grondslag voor de beleidsvoering m.b.t. prostitutie. Dit betekent niet dat dit ideaal door grote groepen in ons land gedeeld wordt. De publieke opinie in Nederland is overwegend negatief.

Tenslotte willen wij nog opmerken dat vormen van prostitutie zoals die in dit historisch overzicht zijn beschreven in bepaalde kulturen in onze tijd nog steeds voorkomen.

Hoofdstuk II:

PROSTITUTIE IN ONZE TIJD

1. Vormen van prostitutie

We maken hier twee indelingen: één naar sexegerichtheid en één naar verschijningsvormen.

a. Naar sexegerichtheid onderscheiden wij:
1. vrouwelijke prostitutie gericht op mannen;
2. vrouwelijke prostitutie gericht op vrouwen;
3. mannelijke prostitutie gericht op mannen;
4. mannelijke prostitutie gericht op vrouwen.

De eerste vorm komt het meeste voor. Hierover zijn ook de meeste gegevens bekend. De andere vormen komen minder voor, althans er bestaan maar heel weinig feitelijke gegevens over. De indruk bestaat dat het aantal mannelijke prostitutués (zowel voor vrouwen als voor mannen) een stijgende lijn vertoont. In ieder geval is het wel opvallend dat de laatste tijd ook mannelijke prostitués meer in de openbaarheid treden.

Prostitutie komt in vele vormen voor. In de openbare meningsvorming wordt doorgaans een standpunt t.o.v. prostitutie ingenomen dat is gebaseerd op die vormen die het meest in het oog lopen (openlijke vormen van prostitutie). Vandaar dat we een onderverdeling hebben gemaakt waarbij de overlast voor de omgeving het indelingskriterium bij de verschijningsvormen is.

b. Naar verschijningsvormen onderscheiden wij:
1. straatprostitutie (tippelen, autoprostitutie);
2. bermprostitutie;
3. raamprostitutie;
4. café- en hotelprostitutie;
5. prostitutie in sexinrichtingen ('sauna's' en massage instituten, bordelen, sexclubs);
6. thuiswerkenden (huisvrouwen, call-girls, call-boys);
7. escort service.

Over het algemeen brengt de prostitutie die het meest in het oog loopt (openlijke prostitutie) meer overlast en een lagere status met zich mee dan de niet openlijke vormen.
Prostitué(e)s komen uit alle lagen van de bevolking, al zien we wel een oververtegenwoordiging van de lagere maatschappelijke klassen.
Bij openlijke vormen van prostitutie worden de levensomstandigheden van de prostitué(e)s sterk bepaald door het prostitutiemilieu.
Wij noemen dit vanwege het gesloten karakter een subkultuur. Andere kenmerken hiervan zijn: eigen normen, veel (zwart) geld en kriminaliteit.

2. Vormen van prostitutie in Nederland

Bij een inventarisatie in 1976[1] kwam de Mr. A. de Graaf Stichting tot een totaal van 174 gemeenten (van de 827 Nederlandse gemeenten) waarin prostitutie voorkomt. Het volgende overzicht geeft weer welke vormen in deze gemeenten voorkomen met daarachter voor zover bekend het totaal van de adressen in Nederland:

sexclubs	125 gemeenten	(580 adressen)
privé-adressen	76 gemeenten	(391 adressen)
privé-adressen homo	20 gemeenten	(78 adressen)
bars	20 gemeenten	(29 adressen)
massage-instituten	13 gemeenten	(34 adressen)
sauna's	23 gemeenten	(46 adressen)
homo-massage-instituten	2 gemeenten	(3 adressen)
homo-sauna's	5 gemeenten	(7 adressen)
S/M hetero's	11 gemeenten	(56 adressen)
S/M homo	3 gemeenten	(8 adressen)
heterosexuele prostitutie door mannen	29 gemeenten	(68 adressen)
lesbische prostitutie	3 gemeenten	
callgirls	53 gemeenten	
café- en hotelprostitutie	35 gemeenten	
straatprostitutie*	20 gemeenten	
raamprostitutie	11 gemeenten	

(* hierin opgenomen berm-(lift) en autoprostitutie)

1. P.M.W. v.d. Berg, Prostitutie in Nederland, een inventarisatie in 176 Nederlandse gemeenten.

Verder kennen wij nog:

homoclubs	24 gemeenten	(51 adressen)
bemiddelingsburo's	38 gemeenten	(85 adressen)
bemiddelingsburo's voor homo's	7 gemeenten	(16 adressen)

De oudste in ons land voorkomende vormen zijn straatprostitutie, hotel- en caféprostitutie en prostitutie in besloten huizen (bordelen).
Pas in een later stadium kwamen op: raamprostitutie, call-girls, bemiddelingsburo's en sexclubs.

Voor lezers die geïnteresseerd zijn in statistiek delen wij nog mee dat ook het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum) van het Ministerie van Justitie in 1977 het rapport 'De commerciële sexbedrijven in Nederland - een inventarisatie van verschijnselen' heeft uitgegeven.

3. Waar wordt prostitutie bedreven?

In het algemeen kunnen wij zeggen dat prostitutie een grotestadsverschijnsel is. Sommige vormen gaan gepaard met binnen de stadsgrenzen gelegen koncentraties (raamprostitutie, café- en hotelprostitutie).
Ook bij andere vormen vindt koncentratie plaats, maar deze kan ook excentrisch zijn gelegen (berm-(lift) prostitutie, autoprostitutie).
Bij de niet-openlijke vormen van prostitutie (prostitutie in sauna- en massage-inrichtingen, call-girls, prostitutie in sexclubs, prostitutie in besloten huizen (bordelen), prostitutie door thuiswerkende vrouwen b.v. zgn. huurprostitutie) komt koncentratie niet voor. Meestal zijn deze vormen van prostitutie over de hele stad verspreid.
Prostitutie in Eroscentra moet hier apart worden genoemd, omdat de koncentratie in één gebouw plaatsvindt (of in enkele gebouwen) waar bij komt dat de lokatie speciaal (meestal met medeweten van de overheid) is uitgezocht.
Wel opvallend is dat openlijke vormen van prostitutie in steden zich vaak in oude wijken vestigen. Goedkope huizen en de aanwezigheid van horecabedrijven kunnen hier redenen voor zijn.

Waar is prostitutie in Nederland?

Voor zover bekend is er in alle Nederlandse gemeenten met meer dan 50.000 inwoners prostitutie. In de gemeenten tussen de 20.000 en 50.000 inwoners is dat in 50% het geval. In steden met minder dan 20.000 inwoners komt prostitutie weinig voor.

In het algemeen kan worden gezegd dat het aantal prostituées zowel absoluut als relatief groter is naarmate een gemeente groter is (enkele uitzonderingen daargelaten). Opvallend is dat één vorm van prostitutie zich nadrukkelijk ook op het platteland voordoet: het verschijnsel van de sexclub.
De verdeling van de prostitutie over de verschillende gemeenten is waarschijnlijk van nog een aantal faktoren afhankelijk. Wij stelden de volgende hypothesen[2] op:

- hoe meer gemeenten het 'achterland' van een stad vormen, des te meer prostitutie zal er in die stad voorkomen.
- hoe sterker de sociale kontrole op het omliggende platteland is, des te meer prostitutie zal er in de stad zijn.
- hoe meer een stad een internationaal karakter heeft, des te meer prostitutie zal er in die stad voorkomen.

4. Waarom is er eigenlijk prostitutie?

Als medewerkers van een stichting zoals de Mr. A. de Graaf Stichting ontkom je niet aan de vraag waarom er nu eigenlijk prostitutie is.
Vele schrijvers en wetenschapsbeoefenaren hebben zich met deze vraag bezig gehouden. Vele theorieën zijn opgesteld, maar niet één ervan geeft naar onze mening een afdoend antwoord.
Hoewel het buiten het kader van dit rapport valt om deze theorieën uitputtend te behandelen willen we ze kort noemen. Degenen die meer gedetailleerde gegevens wensen verwijzen wij naar J.W. te Kloeze en W. Bernsdorf.

Allereerst de richting die de oorzaak zoekt in de psychiatrie en psychologie.
Algemeen aanvaard is dat de psychologie en de psychiatrie voor een deel de overstap naar de prostitutie kunnen verklaren. Hierbij wordt b.v. gewezen op de aanwezigheid van al of niet manifeste perversiteiten, op verachting van de vrouw of omgekeerd van de man, op latente of manifeste homosexualiteit en innerlijke drang tot destruktie bij de vrouw.

Een andere groep onderzoekers zoekt de verklaring meer in de faktor 'milieu' (ekonomische theorie). Armoede wordt gezien als de grootste ronselaar van de prostitutie. Deze theorie bevat een grond van waarheid: de omvang van de prostitutie varieert onder invloed van de materiële welvaart in een land. Hiermee is echter het verschijnsel niet verklaard, want prostitutie komt in bijna alle bekende kulturen voor.

2. Deze hypothesen konden in onderzoek tot op heden nog niet worden getoetst.

Terwijl de eerste twee genoemde theorieën een verklaring willen zoeken waarom individuele mensen tot prostitutie komen, houden sociologen zich bezig met het funktioneren van de prostitutie binnen het maatschappelijk bestel. Hier willen wij alleen de theorie noemen die prostitutie ziet als één van de 'Ventilsitten'. Prostitutie is een uitlaatklep die nodig is om het voortbestaan van het maatschappelijke systeem te waarborgen.

Tenslotte noemen we de antropologische theorieën. Zij wijzen een volstrekte gedetermineerdheid van de sexuele behoeften af. Het sexuele in de mens is onspecifiek; het ontvangt pas uit de kultuur en uit het milieu zijn specifikatie. Ieder individu geeft daar nog eens zijn eigen kleur aan.

De theoretische verklaringen zouden wij willen samenvoegen en stellen dat elke wetenschappelijke discipline een deel van de legpuzzel aandraagt. Het verschijnsel prostitutie moet worden verklaard uit het gekompliceerde geheel van sociale, kulturele en ekonomische verhoudingen die mensen met elkaar vormen. Daarbij is een wisseling van accenten mogelijk. Het is juist die wisseling die de omvang en de verschillende vormen van prostitutie bepaalt.

Naast deze theorieën is het interessant om te zien wat prostituées zelf als reden opgeven. De Engelsman Sandford kreeg bij zijn onderzoek de volgende antwoorden:

a. om het geld;
   1. uit noodzaak;
   2. uit hang naar luxe;
b. na aansporing door een vriend;
c. omdat ze mannen wil straffen;
d. omdat ze veel van sex houdt;
e. omdat ze daarmee in status kan stijgen;
f. omdat ze niet van een gewoon leven houdt.

Zoals wij hierboven al stelden zijn wij van mening dat geen van deze theorieën een sluitend antwoord geeft. Ook wij zelf kunnen dat niet geven.

Een punt echter dat mogelijk bij de oplossing van deze vraag een rol speelt, willen wij hier naar voren halen. Het is opvallend dat in alle kulturen waar prostitutie voorkomt, dit bijna uitsluitend voor mannen door vrouwen (heterosexuele prostitutie) of door mannen (homosexuele prostitutie) is.
Opvallend binnen het hele prostitutiegebeuren is dat de prostitutie vrijwel uitsluitend voorkomt voor mannen door vrouwen (heterosexuele prostitutie) of door mannen (homosexuele prostitutie). De redenen hiervoor worden vaak

gezocht in anatomische verschillen en anders verlopende fysiologische processen bij man en vrouw tijdens de gemeenschap. Uit onderzoek van Kinsey en Masters/Johnson (zie: A. Oakley) is echter komen vast te staan dat deze veronderstellingen niet juist zijn.
Naar onze mening heeft de vrouw bijna altijd een minder bevoorrechte plaats in de kultuur ingenomen. Door de patriarchale struktuur van de maatschappij is zij financieel afhankelijk, sterk aan huis en gezin gebonden en heeft zij weinig vrijheid te gaan en te staan waar zij wil. Deze rol binnen de kultuur heeft haar houding ten opzichte van de sexualiteit sterk beïnvloed.
In dit kader spreekt men wel over dubbele moraal: onder kulturele invloeden vormden zich verschillende normen voor man en vrouw (waardoor de sexuele vrijheid van de man veel groter is dan die van de vrouw).
Als een antwoord in deze termen te formuleren is, dan is het te verklaren waarom er uitsluitend prostitutie voor mannen is. Vanuit de economie denkend mogen we aannemen dat op deze vraag een aanbod ontstaat. Kulturele omstandigheden bepalen dan de vorm en de omvang van het verschijnsel.
Wij hopen dat onderzoek in de toekomst hier meer duidelijkheid in zal brengen.

5. De prostituée

Prostituées in Nederland

Op grond van eigen gegevens komt de Mr. A. de Graaf Stichting tot ongeveer 10.000 prostituées in Nederland. In 22 gemeenten vindt enige vorm van registratie plaats. Helaas betreffen dit alleen niet openbare, persoonlijke gegevens.
Alleen in Den Haag werden in de jaren 1968-1977 een aantal achtergrondgegevens geregistreerd van 1055 prostituées. Hoewel deze gegevens niet voor heel Nederland gelden, leken ze ons toch interessant genoeg om ze hier op te nemen. Prostitutie is n.l. een grote-stadsverschijnsel en deze registraties vonden in een grote stad plaats.

Gegevens uit Den Haag
De registraties vonden plaats als de vrouw voor het eerst door de politie als prostituée werd aangetroffen. Doordat dit in veel gevallen jonge vrouwen betrof die net met het beroep begonnen geven, zoals hierna zal blijken, bepaalde gegevens een vertekend beeld. Wij voelen ons derhalve niet gerechtigd om uit deze gegevens konklusies te trekken.

De geboorteplaats
- 33,2% werd in Den Haag geboren.
- Een stijging vertoont het aantal in het buitenland geboren vrouwen (van 12,5% in de periode '68-'70 naar 32,8% in de periode '74-'77). Hier hebben de Surinaamse en Duitse vrouwen een belangrijk aandeel in (Surinaamse vrouwen van 5,3% naar 14,9%; Duitse vrouwen van een zeer gering percentage naar 8,0% in de laatste periode). Kort voor en sinds de onafhankelijkheidsverklaring van de Republiek Suriname nam het aantal uit Suriname afkomstige prostituées merkbaar toe. Eenzelfde tendens werd waargenomen toen vele Indische Nederlanders rond 1950 naar Nederland kwamen. Hiervoor werd al gezegd dat armoede het aanbod van prostitutie stimuleert. Mogelijk is dit daar een voorbeeld van.
- Opvallend is dat de meeste prostituées in grote steden zijn geboren.

In leven zijn van de ouders
Van ruim 2/3 van de prostituées zijn de ouders nog in leven op het moment van registratie.

Burgerlijke staat van de ouders
23,3% van de ouders is gescheiden of leeft gescheiden.

Door wie is de prostituée grootgebracht
- 73,8% is door beide ouders grootgebracht.
- 16,1% is buitenshuis opgevoed.

Situatie bij aanvang van het beroep

Leeftijd
Vooral in de laatste vier jaar van de registratie is een stijging te zien van het aantal jonge prostituées. In de jaren 1968-1970 was 15,3% jonger dan 20 jaar als zij met het beroep begon. In de periode 1974-1977 was dit aantal gestegen tot 32,8%. De meeste prostituées starten met het beroep tussen de 20 en 24 jaar.

Burgerlijke staat bij aanvang van het beroep
Het percentage ongehuwde vrouwen is over de hele periode 45,3%. Vooral in de laatste jaren van de registratie vertoont dit cijfer een stijgende lijn (hangt waarschijnlijk samen met de daling van de gemiddelde leeftijd bij aanvang van het beroep. Bovendien is tegenwoordig het huwelijk niet meer de enige geaccepteerde samenlevingsvorm).

Er bestaat ook verband met het aantal vrouwen dat bij aanvang gescheiden was of gescheiden leefde. Dat nam van 29,6 naar 13,9% af. Opvallend is wel dat, ondanks dat men pas kort was gehuwd, toch al 36,3% van de eens gehuwden bij aanvang van het beroep gescheiden was.

Kindertal
Het aantal vrouwen zonder kinderen neemt in de laatste jaren van de registratie sterk toe (van 39,8 naar 57,4%).
Ook het gemiddeld aantal kinderen nam de laatste jaren af (van 2,1 naar 1,7 kind per vrouw).
Overigens blijkt deze ontwikkeling gelijke tred te houden met de ontwikkeling bij de rest van de Nederlandse bevolking.

Verblijfplaats van de kinderen
Van de 557 geregistreerde vrouwen met kinderen heeft slechts 41,7% de kinderen bij zich in huis. In ongeveer 9% van de gevallen verblijven de kinderen bij de echtgenoot. Opvoeding door familie van de prostituée komt vaak voor. Er is een tendens waar te nemen dat steeds minder kinderen (van deze groep vrouwen) in een tehuis terecht komen.

Kontakt met kinderen en familie
Het grootste deel van de prostituées heeft wel kontakt met haar kinderen. Meestal bestaan er ook kontakten met ouders, broers en zusters. Toch vertoont het bestaan van deze laatste kontakten een dalende tendens.

Plannen om de prostitutie te verlaten
72,2% van de vrouwen zegt geen plannen te hebben de prostitutie te verlaten. Dit komt waarschijnlijk omdat men in veel gevallen pas is begonnen en de gemiddelde leeftijd slechts 21 jaar is.

Wijze van beroepsuitoefening
De registraties betreffen voornamelijk raam-, straat- en auto-(lift/berm) prostitutie. Hierbij heeft het aantal raamprostituées de overhand.

Relaties met een 'vriend'
De verkregen antwoorden zijn niet betrouwbaar, omdat souteneurschap nog steeds strafbaar is. Toch meldde nog 31,3% van de prostituées dat ze een 'relatie' heeft.

6. De prostituant

Wetenschappelijke gegevens over de prostituant (de bezoeker van de prostituée) zijn schaars. Dit komt omdat de prostituant anonimiteit verlangt. Hij wil onbekend en ongezien blijven. Gegevens over de prostituant hebben we voornamelijk van de prostituées. Bekend is dat gehuwde en ongehuwde mannen uit alle leeftijdsgroepen prostituées bezoeken. Ze komen uit alle lagen van de bevolking en in verhouding iets vaker uit de steden dan van het platteland. In de literatuur worden vele klassifikaties van prostituanten gegeven. Het zijn veelal psychologische en psychiatrische aanduidingen zoals: neurotici, perversen, fetisjisten, relatiegestoorden, enz.
Wij willen de prostituant niet direkt het stempel 'afwijkend' opdrukken. Wij gaan ervan uit dat het hoofdmotief om naar een prostituée te gaan in z'n algemeenheid neerkomt op: het sexueel niet aan z'n trekken komen.

Voor mannen met een vaste relatie (al of niet getrouwd) noemen wij als mogelijke motieven:
- de partners hebben verschillende sexuele wensen;
- zijn partner staat afwijzend tegenover sexueel kontakt dat niet in dienst staat van de voortplanting en/of tegenover variaties in het sexuele spel en/of tegenover bijzondere vormen van sexuele belevingen zoals sado/masochisme;
- de man heeft sexuele wensen die hij niet aan zijn partner durft kenbaar te maken;
- de vrouw heeft geen zin in sexueel kontakt met de man;
- andere omstandigheden waardoor de man behoefte krijgt aan sexueel kontakt met een andere vrouw (b.v. ziekte van zijn eigen vrouw, lang van huis zijn e.d.).

Het bezoeken van een prostituée is in deze gevallen vaak de eenvoudigste oplossing. De man wil naast de relatie met zijn vrouw geen andere relatie opbouwen en komt toch tot een bevrediging van zijn sexuele behoeften.

Bij een man zonder vaste relatie zien we het gemis aan een vrouw waarvoor bij de prostituée kompensatie wordt gezocht. Het is mogelijk dat hij bij de prostituée meer zoekt dan alleen sexuele bevrediging.

De Engelsman Sandford noemt nog enkele motieven voor prostituantie:
- een man kan impotent zijn en hopen dat hij er bij een prostituée vanaf wordt geholpen;

- een man kan denken dat het bij zijn image hoort dat hij b.v. naar een dure sexclub gaat;
- er zijn mannen die willen bewijzen dat zij een vrouw een orgasme kunnen bezorgen;
- er zijn mannen die niet weten hoe zij met hun kinderen moeten omgaan. Zij 'kopen' een vader-kindrelatie;
- er zijn mannen die zijn uitgekeken op hun eigen vrouw en een extra sexuele relatie willen;
- er zijn mannen die van mening zijn dat zij in ruil voor sexueel kontakt hun macht thuis moeten prijsgeven. Zij geven de voorkeur aan sexueel kontakt met een vrouw die zich met geld als ruilmiddel tevreden stelt;
- tenslotte zijn er mannen die houden van alles wat ongebruikelijk is. Dit type treft men b.v. aan onder rijkeluiszoons, die steeds trachten het doodgewone, saaie leven te ontvluchten.

Ook nieuwsgierigheid wordt wel als motief genoemd. Welke motieven op de voorgrond treden is voor een belangrijk deel afhankelijk van de normen die in een bepaalde tijd of kultuur heersen.

Redenen genoeg dus om een prostituée te bezoeken. Toch is gebleken dat het aantal prostituées zeker in West-Europa sinds 1900 niet is gestegen terwijl de bevolking sterk is toegenomen. Hiervoor kunnen de volgende oorzaken worden genoemd:
1. Voorechtelijk geslachtsverkeer en promiscuïteit zijn meer geaccepteerd.
2. Sexuele voorlichting en sexuele opvoeding zijn verbeterd (krijgen meer aandacht).
3. Sexuele problemen zijn meer bespreekbaar geworden.

Degenen die de figuur van de prostituant nader willen bestuderen verwijzen wij naar het literatuuroverzicht met verwijzingen per deelgebied dat door de Mr. A. de Graaf Stichting wordt uitgegeven.

7. Betrokkenen bij de prostitutiewereld (proxeneten)

Rond de prostituée en de prostituant bevindt zich een groep mensen die in de literatuur met het woord 'proxeneten' wordt aangeduid. In het Nederlands is dit begrip misschien het beste te beschrijven als: 'mensen die van de prostitutie van anderen meeprofiteren'.
Deze groep is in tweeën te verdelen:
Enerzijds de mensen die *rechtstreeks* met de prostitutie te maken hebben,

zoals: de souteneur, de bordeelhouder(ster), de exploitant van een sexinrichting, eigenaren van bemiddelingsburo's, e.d.
Anderzijds is er een groep die *indirekt* bij de prostitutie is betrokken, b.v.: taxichauffeurs, portiers van hotels, e.d. Deze laatste groep verstrekt klanten op verzoek het adres van prostituées of sexclubs.
In een aantal landen, waaronder Nederland, zijn souteneurschap en bordeelhouderij strafbaar gesteld. De reden hiervoor is, algemeen gezegd, dat dit wordt beschouwd als uitbuiting van de prostituée. Zeker in het verleden werd deze uitbuiting nogal eens gekombineerd met ernstige vormen van mishandeling. De indruk bestaat dat tegenwoordig veel vrouwen zonder souteneur werken en dat als ze er een hebben hij ook minder als 'beschermer' van de prostituée optreedt.
Degenen die meer over de figuur van de souteneur willen weten, verwijzen wij graag naar het literatuuroverzicht plus verwijzingen per deelgebied dat door de Mr. A. de Graaf Stichting wordt uitgegeven.
In de praktijk wordt van het bordeelverbod een selektief gebruik gemaakt in Nederland. In het gedeelte van dit rapport dat over de huidige wettelijke regelingen m.b.t. prostitutie handelt, wordt hier nader op in gegaan.

8. Problemen rond de prostitutie

A. *Algemeen*

Rond het verschijnsel prostitutie doen zich moeilijkheden van verschillende aard voor.
Allereerst valt hierbij te denken aan de indirekte overlast: het publiek ervaart bepaalde verschijningsvormen als aanstootgevend, men ergert zich aan ongewilde konfrontatie met prostitutie e.d.
Daarnaast is er sprake van feitelijke overlast. Voorbeelden hiervan zijn: verstoring van de openbare orde, lawaai van rondrijdende auto's van prostituanten e.d. Hieronder valt ook de waardevermindering van de huizen in een prostitutiebuurt en oneerlijke konkurrentie tussen bepaalde sexinrichtingen (het schenken van drank en het vertonen van films) en de gevestigde middenstand. Sexinrichtingen waarin o.a. prostitutie wordt bedreven hebben in veel gevallen geen vergunningen (b.v. vestigingsvergunning en een vergunning van de drank- en horekawet). De reden hiervan is dat het huidige artikel 250 bis Wetboek van Strafrecht (bordeelverbod) het afgeven van vergunningen (en daarmee het bestendigen van de huidige situatie) in de weg staat. Op het funktioneren van artikel 250 bis WvSR wordt later in dit verslag uitgebreid teruggekomen.

Doordat prostitutie zich in de marge van de maatschappij afspeelt (sommigen spreken van een subkultuurachtige sfeer), worden de prostituées vaak omringd door figuren die zich met diverse vormen van krimineel gedrag bezig houden. Op enkele meer specifieke problemen rond de prostitutie willen wij nu nader ingaan.

B. *Jeugdprostitutie*

Officiëel verstaat men onder jeugdigen 'personen tot 21 jaar'. Dat hangt samen met de toepassing van het kinderrecht, de ouderlijke macht en de voogdij. In de praktijk echter wordt vaak een leeftijdsgrens van 18 jaar gehanteerd. De reden hiervoor is o.a. dat de meerderjarigheidsgrens binnenkort op 18 jaar wordt gesteld.

De wet
Volgens de Nederlandse strafwet is prostitutie op zichzelf niet verboden. Wel strafbaar zijn bordeelhouderij, vrouwenhandel en souteneurschap. In verband met de openbare orde en de openbare zedelijkheid zijn in ± 60% van de Nederlandse gemeenten in de Algemene Politieverordeningen één of meer artikelen opgenomen om de prostitutie ter plaatse wat betreft vorm en/of plaats van vestiging te reguleren. We moeten konkluderen dat ook jeugdprostitutie wettelijk niet verboden is. Als er tegen jeugdprostitué(e)s wordt opgetreden kan dit zijn op grond van de uitoefening van de ouderlijke macht, de voogdij of ter uitvoering van een 'ondertoezichtstelling' en in het belang van de openbare orde en openbare zedelijkheid.

Enkele gegevens
In nog sterkere mate dan voor prostitutie in het algemeen geldt voor jeugdprostitutie dat het een verschijnsel is dat zich in grote steden voordoet. Uit het onderzoek onder Haagse prostituées in de periode 1974-1977 is gebleken dat 15% van de geregistreerde prostituées (op dit moment worden voornamelijk raamprostituées en straatprostituées geregistreerd) jonger was dan 18 jaar. Het aantal jeugdprostituées schatten wij op 1.000. Hiervan werken er 900 in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam en 100 in de overige steden. De jongsten zijn voor zover ons bekend 12 jaar. De groep van 12 tot 15 jaar bestaat uit ongeveer 150 jongens en meisjes.
Uit het hierboven genoemde onderzoek is ook gebleken dat de gemiddelde leeftijd waarop men met prostitutie begint steeds lager komt te liggen. Te verwachten is dat deze trend zich, misschien wel in versterkte mate, zal voortzetten. De reden hiervoor is de verlaging van de meerderjarigheidsgrens tot

18 jaar. In de praktijk zal dit betekenen dat tegen de 18 tot 21 jarigen op grond van de ouderlijke macht e.d. niet meer kan worden opgetreden. Psychologisch heeft dit op de 15 tot 17 jarigen waarschijnlijk het effekt dat zij zich 'bijna' meerderjarig gaan voelen.

Binnen de groep jeugdprostituées kunnen twee subgroepen worden onderscheiden:
Hetero-sexuele prostitutie door meisjes.
Homosexuele prostitutie door jongens.

Naar schatting maakt de tweede groep landelijk gezien 10% van het totaal uit. In Amsterdam echter wordt deze groep op 20% geschat. Homosexuele prostitutie door meisjes en heterosexuele prostitutie door jongens zijn bij ons niet bekend. Twee vormen van prostitutie worden door jeugdigen uitgeoefend:
1. Straatprostitutie.
2. Prostitutie in besloten sexinrichtingen.

Ad 1. De meeste jonge prostitué(e)s kiezen voor straatprostitutie omdat deze vorm de meeste kans biedt te ontkomen aan aanhouding door de politie. Daarbij komt dat straatprostitutie de minste kosten voor de prostitué(e) met zich meebrengt. Met de klant gaat men naar kleine, goedkope hotelletjes waar kamers per uur worden verhuurd. Onder deze groep bevinden zich veel jongens en meisjes die aan drugs verslaafd zijn. In de betreffende hotelletjes laten de hygiënische omstandigheden vaak te wensen over. Vooral geslachtsziekten worden bij deze groep veel aangetroffen. Opvallend is dat er zich veel buitenlanders onder deze prostitué(e)s bevinden.

Ad 2. Een beperkt aantal jeugide prostitué(e)s komt in besloten sexinrichtingen terecht. Ook deze vorm biedt bescherming tegen aanhouding door de politie (als de politie aan de voordeur belt, verdwijnen zij door de achterdeur). Meestal zijn in deze inrichtingen de hygiënische omstandigheden beter. De vraag naar jeugdigen is erg groot. De inkomsten van jeugdige prostitué(e)s liggen per dag dan ook meestal ruim boven de f 500,–. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de gemiddelde prijs voor een kontakt laag is, ze leveren immers weinig of geen luxe, het aantal kontakten is echter groot.

Achtergronden van jeugdprostitué(e)s
Systematisch onderzoek naar de achtergronden van jeugdige prostitué(e)s in Nederland is niet voorhanden. Uit drie buitenlandse onderzoeken komen o.a. de volgende konklusies:

- de veel gehoorde veronderstelling dat de ouders meestal gescheiden zijn blijkt niet juist te zijn;
- wel komt het vaak voor dat de prostitué(e) uit een problematisch gezin komt of dat het gezin voor het meisje of de jongen problematisch was;
- jeugdige prostitué(e)s zijn afkomstig uit alle lagen van de bevolking en komen zowel uit de stad als van het platteland;
- gemiddeld liggen de eerste sexuele kontakten op jongere leeftijd dan bij een vergelijkbare groep niet-prostitué(e)s;
- in een groot aantal gevallen is er sprake van een min of meer mislukte schoolopleiding;
- het arbeidsverleden ontbreekt of is problematisch;
- nogal wat van deze jongens en meisjes hebben enige tijd in een tehuis doorgebracht;
- het gemiddelde IQ wijkt niet af van het gemiddelde IQ van de rest van de bevolking.

In gesprekken die de Mr. A. de Graaf Stichting met leden van de Kinder- en Zedenpolitie alsmede met verschillende hulpverleningsorganisaties in de grote steden heeft gehad, kwamen behalve bovengenoemde faktoren ook de volgende naar voren:
- gebrek aan liefde en geborgenheid in de vroege jeugd;
- weglopen van huis en geen vrienden of kennissen die voor opvang willen of kunnen zorgen;
- werkeloosheid en geen uitkering;
- verslaafd aan roesmiddelen (alkohol, drugs);
- aanpassingsproblemen aan de Nederlandse samenleving (denk aan de Nederlanders van Surinaamse afkomst).

Zoals hiervoor al werd geschetst zijn de levensomstandigheden van jeugdige prostitué(e)s in Nederland weinig rooskleurig. Omdat zij bang zijn voor aanhouding moeten zij zoveel mogelijk in de verborgenheid werken. Dit verhoogt de kans op uitbuiting. Kenmerkend hiervoor is wel de uitspraak van een aan heroïne verslaafde prostituée uit de Utrechtsestraat in Amsterdam die in een radio-interview zei: 'op dit moment kun je wel zeggen dat heroïne de grootste pooier is' (door heroïnehandelaren worden jongens en meisjes verslaafd gemaakt, waarna ze met prostitutie het geld moeten verdienen om bij hen hun dagelijkse portie drugs te kopen).

Met betrekking tot de positie van de jeugdige prostitué(e)s verdient een ontwikkeling die zich in Rotterdam voordoet de grootste aandacht.

In Rotterdam heeft men plannen om de openlijke vormen van prostitutie te koncentreren in een eroscentrum. Dit centrum zal voor twee groepen prostitué(e)s verboden gebied zijn: verslaafden en jeugdigen. Te vrezen valt dat de groep jeugdprostitué(e)s hierdoor volledig ten prooi valt aan degenen die zich met de organisatie van de illegale prostitutie (gaan) bezighouden. Het zal een ieder duidelijk zijn dat dan van enige bescherming geen sprake meer kan zijn. Gelukkig is men zich in Rotterdam terdege bewust van dit gevaar en wordt er naar oplossingen gezocht.

Voor de bespreking van het beleid dat naar onze mening t.a.v. jeugdprostitutie moet worden gevoerd verwijzen wij u naar hoofdstuk VI.

C. ***Prostitué(e)s die uit 'het leven' willen***

Bij veel prostituées komt op een gegeven moment (b.v. als zij merken dat hun inkomsten geringer worden) de wens op om uit 'het leven' te stappen. Er zijn enkele alternatieven die weinig problemen opleveren (b.v. trouwen, met voldoende spaargeld een eigen zaak beginnen of bordeelhoudster worden).
Doet een van deze alternatieven zich niet voor dan zal het erg moeilijk zijn om uit 'het leven' te stappen. Met name als zij zich niet geaccepteerd voelt door de buitenwereld en zij voor haar kontakten is aangewezen op de prostitutiewereld zal deze stap met veel moeilijkheden gepaard gaan. De Mr. A. de Graaf Stichting is van mening dat het zoeken naar hulpverleningsmogelijkheden voor deze vrouwen een essentieël onderdeel van haar taak vormt.

D. ***Problemen tussen prostituées en buurtbewoners***

Men hoort nogal eens zeggen dat niet de prostituées zelf maar alles om hen heen de overlast voor de buurt veroorzaakt. In z'n algemeenheid geloven wij dat dat juist is. Daarbij komt nog dat vooral openlijke vormen van prostitutie overlast bezorgen. Deze overlast bestaat uit lawaai van auto's, drukte op straat, het aangesproken worden van buurtbewoonsters door prostituanten e.d. Hiertoe rekenen wij ook de ongewilde konfrontatie die de buurtbewoners met de prostitutie hebben.
Prostitutie degradeert de wijk of straat waar het zich gevestigd heeft. Mensen worden er op aangekeken dat ze in een 'hoerenbuurt' wonen. De prijzen van de huizen dalen.

E. *De relatie tussen prostitutie en geslachtsziekten*

Een kort historisch overzicht
In zijn boek 'Der Ursprung der Syphilis' heeft Iwan Bloch aangetoond dat syphilis in de oudheid onbekend was. Het is echter waarschijnlijk dat andere geslachtsziekten wel hebben bestaan doch het verband tussen sexueel kontakt en deze ziekten was onbekend.

Van een kontrole op geslachtsziekten is voor het eerst sprake in 1347 in een door koningin Johanna I in Avignon opgericht 'Madchenkloster'. In de statuten van deze inrichting werd verordonneerd dat alle meisjes op zondagavond gecontroleerd moesten worden op 'aus dem Beischlaf entspringenden Uebel'. Werd een van de meisjes positief gevonden dan werd zij van de anderen geïsoleerd.

Aan het einde van de 15e eeuw brachten de ontdekkers van Amerika de ziekte over naar Europa. Deze verspreidde zich in korte tijd en heeft zeer veel slachtoffers geëist. In deze begintijd was de ziekte zelfs zo besmettelijk dat hij ook zonder sexueel verkeer van de een op de ander over kon gaan. Het is dus niet verbazingwekkend dat in de begintijd de aandacht wat de besmetting betreft niet primair op prostituées was gekoncentreerd. Zeker is echter wel dat de bordeelprostitutie in de middeleeuwen door de angst voor besmetting met syphilis in verval raakte.
Napoleon was de eerste die een systeem invoerde van door de staat gecontroleerde bordelen waarin kontrole op geslachtsziekten verplicht was. De reden voor deze stap was dat Napoleon de besmettingen binnen zijn legers wilde verminderen.
Later is dit systeem in heel Frankrijk en ook daarbuiten ingevoerd onder de naam 'Reglementering': prostitutie buiten de door de staat gekontroleerde bordelen werd verboden. In de praktijk bleek echter dat de Reglementering de verspreiding van geslachtsziekten niet beteugelde.
Van Nes geeft daar in zijn proefschrift uit 1928 de volgende redenen voor:
a. de grenzeloze overschatting van de waarde van medisch onderzoek;
b. het laten lopen van de even gevaarlijk zieke man;
c. de onmogelijkheid om meer dan een klein percentage van de werkelijke prostituées te onderzoeken.

Het systeem van de Reglementering had o.a. tot gevolg dat de handel in vrouwen een enorme vlucht nam. De eigenaren van de bordelen hadden praktisch vrijspel.

Het is dan ook niet te verbazen dat er een beweging ontstond tegen het stelsel: met de Engelse Josephine Butler als spil ontstond het Abolitionisme. Doel van deze beweging was te komen tot de afschaffing van de bordelen. Nederland was het eerste land dat in 1911 het abolitionistische stelsel in haar wetgeving opnam.

De relatie tussen prostitutie en geslachtsziekten op dit moment
Veel mensen denken dat prostitutie dé grote verspreider van geslachtsziekten is. Toch is uit onderzoek gebleken dat dit niet juist is. Percentueel gezien komen geslachtsziekten bij prostituées minder voor dan onder het algemene publiek.
Uit onderzoeksgegevens die door Verkley in 1976 werden gepubliceerd blijkt dat in de periode 1954-1956 slechts 34% van de onderzochte vrouwen prostituée was. Dit percentage nam sindsdien zelfs sterk af: in de periode 1964-1966 21% en in de periode 1972-1973 9%.
Dit is o.a. te verklaren door het feit dat een geslachtsziekte het een prostituée onmogelijk maakt om te werken en niet werken betekent voor haar: geen inkomsten. Dit komt doordat de prostituée niet de status heeft van zelfstandige (met een eigen bedrijf) of werkneemster (denk b.v. aan een sexclub). Het is voor haar niet mogelijk zich via het betalen van premies te verzekeren tegen de financiële nadelen van inkomstenderving in geval van ziekte, werkeloosheid en arbeidsongeschiktheid. In dit kader is het opmerkelijk dat de belastingdienst in principe haar verdiensten wel ziet als inkomsten uit arbeid.

Om besmetting met geslachtsziekten te voorkomen staan de prostituée de volgende methodes ter beschikking:
1. Gebruik van kondooms (uit onderzoek o.a. in Zweden is komen vast te staan dat kondooms de beste bescherming tegen een besmetting bieden).
2. Een strikte persoonlijke hygiène (wassen voor en na ieder prostitutioneel kontakt).
3. Van de klant eisen dat hij zich eerst wast en daarbij (zo ongemerkt mogelijk) kontroleren of hij besmet is.
4. Regelmatige kontrole door een arts.
   Hierbij dient te worden opgemerkt dat een kontrole alleen vaststelt of er op dat moment van een besmetting sprake is. Doordat elk prostitutioneel kontakt een besmetting kan veroorzaken, heeft de klant eigenlijk nooit de zekerheid dat hij geen besmetting kan oplopen.
   Daarnaast zijn er gevallen bekend dat een prostituée zelf niet geslachtsziek is doch dat zij de besmetting wel op anderen overdraagt.

In het kader van de geslachtsziektenbestrijding is de groep prostituées te ver-

delen in een groep die wel de nodige voorzorgsmaatregelen neemt en een groep die dat niet of onvoldoende doet.
De eerste groep bestaat vooral uit prostituées die prostitutie zien als een manier om snel veel geld te verdienen.
Vooral drugsverslaafden zoeken de oplossing van hun dagelijkse geldproblemen nogal eens in prostitutie. Bij deze vrouwen zien we vaak de neiging om de persoonlijke hygiène te verwaarlozen. Ook zijn zij eerder bereid zonder kondoom te werken en negeren zij de noodzaak van regelmatige kontrole door een arts.

Besmetting met een geslachtsziekte wordt in het algemeen als zó negatief ervaren dat men bij behandeling anoniem wil blijven. Voor de prostituée komt hier nog eens bij dat haar beroep als 'vies en slecht' wordt gezien. Dit is de belangrijkste reden dat prostituées voor kontrole naar een andere stad gaan of naar een arts die 'verder geen vragen stelt'. Vooral in de grote steden vinden kontroles plaats in speciale klinieken van de GG en GD.

Homofiele prostituées dienen hier apart te worden genoemd.
In het algemeen worden homosexuele mannen gezien als een risicogroep voor geslachtsziekten. De reden hiervan is dat in deze kring veel wisselende sexuele kontakten voorkomen binnen een min of meer gesloten groep zodat een besmetting zich snel kan verspreiden.

9. Mannelijke prostituées

Het beeld dat wij van mannelijke prostitutie (zowel homofiele als heterosexuele) hebben is erg onvolledig. Een feit is dat deze prostitutie een steeds meer open karakter krijgt.

Voor zover ons bekend vindt op heel kleine schaal heterosexuele prostitutie plaats via advertenties en bemiddelingsburo's. Deze vormen komen ook voor bij de homofiele variant maar deze kennen ook: straatprostitutie (in stations en kontaktplaatsen op straat), prostitutie in bossen en parken, prostitutie in besloten huizen.
Het is zeer moeilijk een aantal te noemen voor de homosexuele prostitutie. Dit komt omdat vooral in Amsterdam homofielen kontakten zoeken met willekeurige andere homofielen op een manier die uiterlijk sterk lijkt op de methoden die vrouwelijke prostituées gebruiken (tippelen, rondhangen op bepaalde plaatsen). Omdat een materiële vergoeding het kontakt volgens onze definitie tot een prostitutioneel kontakt maakt, mogen wij deze kontakten geen prostitutie noemen, want er vindt in veel gevallen geen betaling plaats.

Daarnaast is wel bekend dat een groep jongens (homo- zowel als heterosexuele) zich met prostitutie bezighoudt. Een deel van deze groep doet dit werk met het oogmerk de klant te beroven.
Wij schatten, zonder over exakte gegevens te beschikken, het aantal homosexuele prostitués in Amsterdam toch zeker op 2000. Voor andere steden durven wij geen schattingen te doen.
Wij zijn van mening dat onderzoek naar de groep mannelijke homosexuele prostitués gewenst is.

Hoofdstuk III:

DE HUIDIGE WETTELIJKE REGELINGEN

Het Wetboek van Strafrecht kent enkele artikelen die op prostitutie betrekking hebben, alhoewel prostitutie op zich niet wordt verboden:

1. Art. 250: stelt strafbaar degene die ontucht teweegbrengt of bevordert van zijn minderjarig kind of andere minderjarigen die aan zijn leiding of toezicht zijn toevertrouwd.
2. Art. 250 bis: bedreigt degene die van het opzettelijk teweegbrengen of bevorderen van ontucht door anderen met derden een beroep of gewoonte maakt met gevangenisstraf (zgn. bordeelverbod).
3. Art. 250 ter: stelt vrouwenhandel en handel in minderjarigen van het mannelijk geslacht strafbaar.
4. Art. 432 sub 3: stelt degene strafbaar die als souteneur voordeel trekt uit de ontucht van een vrouw.

Op grond van de Gemeentewet (art. 168) kunnen gemeenten verordeningen maken in het belang van de openbare orde, de zedelijkheid en de gezondheid. Allereerst zijn er in de Algemene Politieverordeningen (hierna te noemen APV's) artikelen die door hun strekking ook op prostituées betrekking hebben bij de uitoefening van hun beroep (b.v. een verbod van onzedelijk gedrag op de openbare weg). Daarnaast zijn in de verschillende APV's in Nederland een aantal zaken geregeld:

a. *Verbod het beroep van prostituée uit te oefenen*
Dit artikel werd in de APV van 6 gemeenten aangetroffen. Men verbiedt de prostituée slechts haar beroep in de gemeente uit te oefenen. Voorzover ons bekend wordt het artikel in de praktijk niet toegepast.

b. *Verbod gelegenheid te geven* (uitwerking van het bordeelverbod)
In z'n meest volledige vorm bestaat deze regeling uit 8 elementen:
- verbod gelegenheid te geven;
- beperking i.v.m. artikel 250 Wetboek van Strafrecht;
- de bevoegdheid om een perceel te sluiten;
- bepaling dat bepaalde personen een gesloten perceel nog wel mogen betreden (b.v. bewoners);
- bevoegdheid de sluiting schriftelijk op het perceel aan te slaan;

- verplichting het aanslaan te gedogen;
- verbod een bezoeker in het gesloten perceel toe te laten;
- verbod een gesloten perceel te bezoeken.

c. *Verbod van bepaalde vormen van prostitutie*
Bekend is het zgn. 'tippelverbod', waarbij het verboden wordt op de weg heen en weer te lopen, zich op dezelfde plaats op te houden of post te vatten.
Ook een verbod van raamprostitutie en de in de plattelandsgemeenten wel eens voorkomende berm(lift)prostitutie vallen onder deze kategorie.
Omdat het 'tippelverbod' door de rechter in strijd werd geacht met het 'Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden' (het tippelverbod houdt een te vergaande beperking in van de persoonlijke vrijheid van de prostituée) werden in een aantal APV's verfijningen van dit verbod opgenomen: de verblijfsontzeggingsbevoegdheid en verwijderingsbevoegdheid.
De verwijderingsbevoegdheid kan worden gebruikt door de ambtenaar die een vrouw aantreft die zich kennelijk aan prostitutie overgeeft. Hij kan de vrouw slechts gelasten zich te verwijderen.
Verder gaat de verblijfsontzeggingsbevoegdheid. Dit is een bevoegdheid van B en W of van de burgemeester. De ontzegging wordt aan een bepaalde persoon opgelegd, gedurende een bepaald aantal uren per dag, voor een bepaalde plaats. De ontzegging is meestal een aantal maanden geldig.

d. *Advertenties etc.*
In de APV van 6 gemeenten komt de bepaling voor waarin wordt verboden door middel van advertenties, aankondigingen, afbeeldingen of de verspreiding van enig geschrift het plegen van ontucht uit te lokken, of op gelegenheden tot het plegen van ontucht de aandacht te vestigen.

e. *Bepalingen t.a.v. minderjarigen*
In twee gemeenten komt een regeling voor waarin het aan minderjarige vrouwelijke personen wordt verboden om zich gedurende bepaalde uren (nachtelijke uren) op een bepaalde plaats (schepen, parken) te bevinden.

In Rotterdam werd in 1977 de 'Verordening op inrichtingen van openbare vermakelijkheden en sexinrichtingen' aan de APV toegevoegd om de vestiging van sexinrichtingen in woonbuurten te kunnen tegengaan.

Als prostitutie plaatsvindt in percelen waar ook drank wordt verstrekt en/of films worden vertoond, kan ook worden opgetreden op grond van de Drank- en Horecawet en de Bioscoopwet.

Hoofdstuk IV:

HET HUIDIGE BELEID

De Adviescommissie Zedelijkheidswetgeving, meestal genoemd naar haar voorzitter 'Commissie Melai', karakteriseert het in Nederland t.a.v. prostitutie gevoerde beleid als 'selectief beperkend'. Strekking van het beleid is: 'door selectieve controle op de naleving van regels m.b.t. prostitutie wordt het verschijnsel binnen bepaalde grenzen getolereerd'.
Opvallend is dat de wettelijke regelingen in de verschillende gemeenten resulteren in een beleid dat per gemeente sterk kan verschillen. Uitersten zijn een zuiver bestrijdend beleid en een beleid waarbij de belangen van de prostituées en de lokale overheid geheel samenvallen en de lokale overheid de grootste zeggenschap zelfs naar zich toetrekt (zie hierna).
Bij de bespreking van het beleid gaan wij uit van een zeer goed artikel dat drs. A.G.W. Schapenk publiceerde in het maandblad Antirevolutionaire Staatkunde van juli/augustus 1977.

Streng uitdrijvend

In het recente verleden zagen wij een dergelijk beleid in Alkmaar. Toen zich daar in de 'Spoorbuurt' prostitutie vestigde, voerden bewoners in samenwerking met de lokale overheid en de politie aktie onder het motto: 'In een woonbuurt hoort geen prostitutie'. Men slaagde er inderdaad in de prostitutie ter plaatse te verdrijven.

Gedogend tolereren

Passief
Een dergelijk beleid zien we in gemeenten waarin tegen de achtergrond van de wettelijke bepalingen een praktijk is gegroeid die met deze bepalingen eigenlijk in strijd is. Optreden doet men alleen tegen ongewenste ontwikkelingen. Waar de grens ligt, wordt meestal bepaald in overleg dat plaats vindt tussen lokaal bestuur, politie en Openbaar Ministerie. Een voorbeeld van dit beleid vinden we in Amsterdam.

Aktief
Als het beleid van gedogend tolereren zover gaat dat in de plaatselijke APV

een artikel wordt opgenomen waarin het in de gemeente geldende tippelverbod en het verbod van raamprostitutie voor bepaalde straten of plaatsen niet van toepassing worden verklaard, kunnen we van een aktief beleid spreken. Bijzondere bepalingen regelen dan de prostitutie ter plaatse nader. Een dergelijk beleid zien we b.v. in Den Haag en Utrecht.
In dit kader is nog vermeldenswaard dat in Den Haag bewoners van de voor prostitutie aangewezen straten die niet bij de prostitutie betrokken waren en ook niet wilden worden in de gelegenheid werden gesteld op gunstige kondities te verhuizen naar elders.

De overheid als (mogelijke) proxeneet

Proxenetisme betekent koppelarij. Hier wordt bedoeld dat de lokale overheid, direkt of indirekt, bij de organisatie van de prostitutie ter plaatse wordt betrokken.
Er zijn meerdere mogelijkheden te onderscheiden:

a. passief: de lokale overheid treft slechts planologische voorbereidingen, geeft vergunningen af e.d.;
b. aktief: de lokale overheid is financieel bij de organisatie betrokken (verlenen van subsidies, garantstelling e.d.);
c. aktief en preferent proxeneet: de lokale overheid heeft bij de voorbereidingen, de uitvoering en exploitatie een doorslaggevende stem.

Een streven naar de rol van proxeneet, hoewel nog niet duidelijk is in welke vorm, zien we in Rotterdam. Toen de prostitutie in Katendrecht zodanig uitbreidde dat de situatie voor de overige bewoners onleefbaar werd, droeg de Raad B en W in 1973 op een preadvies uit te brengen om in Rotterdam te komen tot de oprichting van een eroscentrum. Hoewel dit preadvies, wat een eroscentrum betreft, negatief was, zocht een deel van de Rotterdamse gemeenteraad het alternatief voor de prostitutie op Katendrecht toch in de vestiging van één of meerdere eroscentra. In het recente verleden werd zelfs een lokatie aangewezen. Probleem bij de vestiging is echter het bordeelverbod van art. 250bis W.v.Sr. Door haar optreden als proxeneet komt de gemeente in konflikt met genoemd artikel. Samen met andere gemeenten wordt nu geprobeerd het standpunt van de Minister van Justitie dat art. 250bis in de strafwet moet blijven, een mening die gebaseerd is op een advies van de Commissie Melai, te wijzigen. Hoe een en ander afloopt is op dit moment nog niet bekend.

Hoofdstuk V:
ALTERNATIEVEN

In haar rapport over prostitutie somt de kommissie Melai een aantal alternatieven op voor het huidige beleid. Deze alternatieven willen wij hier kort behandelen.
De kommissie gaat uit van het principiële standpunt 'dat de prostitutie - ook voor zover het gaat om de daarvan gebruikmakende cliënten - terecht niet strafbaar is gesteld en ook niet strafbaar behoort te worden gesteld'. De reden die de kommissie hiervoor noemt is dat er bijzondere voorzichtigheid is geboden bij de toepassing van de strafwet 'als het gaat om gedragingen binnen de persoonlijke levenssfeer . . .'. Deze gedragingen dienen in verband met de bescherming van de privacy buiten het bereik van de strafwet te blijven 'voor zover bij die gedragingen althans geen sprake is van bijzonder letsel of nadeel dat op zichzelf de hantering van aan het strafrecht ontleende middelen zou rechtvaardigen'.

De in het rapport genoemde alternatieven zijn:
1. Reglementering van bordelen en registratie gepaard gaande met verplichte medische keuring van de prostituées.
2. Verspreiding van de prostitutie binnen de stad.
3. Een beleid dat de vestiging van een of meer zogenaamde eroscentra in de hand werkt (losstaand van andere uitgaansgelegenheden).
4. Stichting van sociale bordelen.
5. Een van overheidswege bevorderd eroscentrum dat deel uitmaakt van een komplex van zogenaamde vermakelijkheden en uitgaansgelegenheden.

Ad 1. Het systeem van de reglementering heeft grote bezwaren. In de van staatswege goedgekeurde bordelen mogen vrouwen die bij de politie (of bij een andere instantie) geregistreerd staan, werken. Er is ook nog een medische verklaring vereist dat er geen sprake is van geslachtsziekten. Het systeem brengt met zich mee dat de vrouwen in hoge mate afhankelijk worden van de leiding van het bordeel. In het verleden ging dit zelfs zo ver dat er een levendige handel in vrouwen ontstond. Redenen genoeg dus om dit alternatief af te wijzen.

Ad 2. Door het uiteen vallen van de prostitutie zouden uitwassen (overlast

e.d.) verminderen of verdwijnen. Probleem hierbij is echter dat door de sterk toegenomen mobiliteit van de mensen de voordelen van dekoncentratie wegvallen. Bovendien verwacht de kommissie dat er opnieuw koncentraties zullen ontstaan, reden om ook dit alternatief af te wijzen.

Ad 3. Dit beleid is er op gericht het prostitutiebedrijf te isoleren van buurten en te koncentreren in centra. In dergelijke gelegenheden kan de overheid dan regulerend optreden. In Duitsland (Hamburg en Düsseldorf) heeft men ervaring opgedaan. In het algemeen kan worden gezegd dat door de oprichting van eroscentra de bestaande vormen van prostitutie elders in de stad niet worden bestreden.
De kommissie acht massale koncentratie van de prostitutie in Nederland niet mogelijk en niet wenselijk.
Een eerste nadeel van koncentratie is dat deze stuitende aspekten of uitwassen kan vertonen, die niet zonder meer zijn verbonden aan de prostitutie zelf maar wel aan de vulgariserende opeenhoping daarvan.
Daarnaast acht zij het onwaarschijnlijk dat de Nederlandse prostituée gemakkelijk aan een dergelijke koncentratie zal meewerken. De kommissie acht dit geen goed alternatief voor de bestaande situatie.

Ad 4. De idee achter dit alternatief is dat het wenselijk is te erkennen dat er een sexuele nood bestaat 'waarvoor een oplossing zou moeten worden gezocht in de trant van een sociale voorziening.'
In die gedachte gaat het om een taak van de maatschappij, waarbij wel het belangrijkste onderwerp van nadere overweging zou moeten zijn: 'vanuit welke sociale, medische en sociologische gezichtspunten de te creëren dienst of inrichting zou moeten worden opgezet en vanuit welke gezichtspunten de positie van de daarin werkzame personen zou moeten worden geregeld.' Overheidsbemoeienis is hier overigens geen voorwaarde, het zou ook kunnen vanuit partikulier initiatief. Omdat de kommissie de problemen rond dit alternatief niet kan overzien, vindt zij het ongerechtvaardigd een aanbeveling in deze richting te doen.

Ad 5. Zoals hierboven al gezegd zou een regeling als bedoeld onder nr. 3 en nr. 5 in konflikt komen met art. 250bis Wetboek van Strafrecht. Dit zou zelfs het geval zijn als de lokale overheid geen ander oogmerk heeft dan regulering van de prostitutie.

De kommissie Melai formuleert in haar rapport een visie t.a.v. een beleid die van zoveel belang is dat wij het advies hier in het kort willen weergeven.
Uitgegaan wordt van een schaal die loopt van ontoelaatbare tot een te tole-

reren vorm van prostitutie. De overheid heeft tot taak de rechten en belangen van het individu te beschermen wanneer die worden aangetast b.v. door exploitatie van prostituées uitmondend in uitbuiting van deze vrouwen en hun bezoekers.
De kommissie vraagt zich af waar een door de overheid bevorderd eroscentrum op de door haar genoemde waarderingsschaal komt te liggen. Hierbij moet geen rekening worden gehouden met de bedoeling van de overheid maar 'welk resultaat een dergelijke inmenging zou opleveren'. De in Duitsland opgedane ervaringen leiden ertoe dit alternatief af te wijzen als ook dat van een eroscentrum dat deel uitmaakt van een meer gevarieerd vermaakoord.
Zij vraagt zich bovendien af of het is aan te bevelen prostitutie te reduceren tot een bestanddeel van in bepaalde oorden georganiseerd vermaak. 'Naar haar indruk is de veelvormigheid van de in Nederland bestaande prostitutie niet vreemd aan de al eerder genoemde individualistische instelling van degenen die zich aan prostitutie overgeven. Daarbij is het de vraag of een plaatselijke overheid er in kan slagen aan traditionele vormen van in de stad verspreide prostitutie een einde te maken'. Het gevoerde beleid zal dan ook moeten zijn afgestemd op deze veelvormigheid. De kommissie konkludeert dat de overheid kan volstaan met paal en perk te stellen 'aan uitwassen en overlast'. Een dergelijk beleid noemt de kommissie 'selectief bestrijdend'. M.a.w.: het overheidsoptreden moet de ontoelaatbare vormen van het prostitutiebedrijf tegengaan.
Tenslotte wordt de vraag gesteld hoe een dergelijk beleid moet worden gevoerd. De kommissie gaat er van uit dat het strafrecht een uiterste middel is dat zonodig nakoming van andere regelingen kan afdwingen en eventueel een gemeentelijke regeling kan aanvullen. Het optreden tegen uitwassen rond de prostitutie is dan ook in de eerste plaats van bestuurlijke aard, afgestemd op plaatselijke omstandigheden en gevoerd door de gemeentelijke overheid.
Een beleid zoals de kommissie voorstaat kan zelfs worden gevoerd als art. 250bis in het Wetboek van Strafrecht wordt gehandhaafd. De reden hiervan is dat Nederland het opportuniteitsbeginsel kent (het openbaar ministerie kan op grond van aan het algemeen belang ontleende gronden van vervolging afzien).
Toch hebben de gemeenten Arnhem en Rotterdam nog onlangs geprobeerd bij andere gemeenten steun te krijgen voor hun verzoek aan de Minister van Justitie om te komen tot het schrappen van art. 250bis. De reden hiervoor is duidelijk: bij het voeren van een beleid willen deze gemeenten verder gaan dan een 'selektief bestrijdend' beleid.
Het geschetste beleid moet volgens de kommissie berusten op overleg tussen gemeentebestuur, plaatselijke politie en het Openbaar Ministerie. 'Dit zgn. driehoeksoverleg biedt kontinu gelegenheid tot hantering van gevarieerde middelen en tot korrektie van het beleid'.

Hoofdstuk VI:

EEN BELEID T.A.V. PROSTITUTIE GERICHT OP DE VERBETERING VAN DE SOCIALE POSITIE VAN DE PROSTITUE(E)

1. Algemeen

Opvallend bij de hiervoor beschreven alternatieven is dat ze primair gericht zijn op het voorkomen van overlast van de prostitutie voor 'de maatschappij'. Een ander uitgangspunt (en dat is het uitgangspunt van de Mr. A. de Graaf Stichting) is een streven naar verbetering van de sociale positie van de prostitué(e). Bij deze verbetering kan dan tevens aandacht worden besteed aan het voorkomen van overlast voor derden. De gedachte om dit uitgangspunt te kiezen is geboren uit de vraag die wij onszelf stelden in hoeverre prostitutie inherent is aan onze maatschappelijke verhoudingen.

De mening van de Mr. A. de Graaf Stichting over prostitutie is dat, zeker wat betreft de sexualiteit, mensen niet in situaties zouden moeten worden gebracht waarin ze nauwelijks keuzemogelijkheden hebben. Door ons werk willen we er mede naar streven dat mensen meer vrijheid krijgen om naar eigen idee vorm te geven aan hun sexualiteit.

Ons beleid dient afgestemd te zijn op de politieke en maatschappelijke realiteit dat prostitutie een verschijnsel is dat niet uit onze maatschappij is weg te denken.
Prostitutie speelt zich in de meeste gevallen af in een subkultuur met een nogal krimineel karakter.
Wij veronderstellen dat het verbeteren van de juridische en sociale positie van prostituées, gekoppeld aan het zoveel mogelijk integreren van prostitutie in onze samenleving de negatieve randverschijnselen zal beperken en dat ongewenste ontwikkelingen worden tegengegaan.

De vraag die dan overblijft is: hoe is prostitutie als verschijnsel in onze samenleving te integreren? Zoals hiervoor al werd beschreven bevindt de prostituée zich op dit moment in de marge van de samenleving; vele schrijvers spreken zelfs van een subkultuur.
Bekijken we de positie van de prostituée en de prostituant, dan valt op dat die van de prostituée gekenmerkt wordt door juridische rechteloosheid, persoonlijke onvrijheid en in veel gevallen ekonomische uitbuiting; de prostituant

blijft verborgen in de juridische en maatschappelijke anonimiteit die hij zelf zo zeer nastreeft.
Integratie van de prostitutie betekent in de praktijk: integratie van de prostituée. Naar onze mening is een voorwaardelijke acceptatie van prostitutie de meest realistische houding. Uitgewerkt komt dit neer op: neutraal tegenover prostitutie staan en het verschijnsel accepteren, maar door (wettelijke) maatregelen en regelmatig overleg van alle betrokken partijen (waaronder ook prostituées) de prostitutie in zodanige banen leiden dat ongewenste ontwikkelingen worden voorkomen of tegengegaan en de prostitutie qua vorm en omvang voor alle betrokkenen zoveel mogelijk acceptabel is (neutraal betekent in dit verband: niet veroordelen maar ook niet bevorderen). Een vrouw zou dan ook het beroep van prostituée moeten kunnen uitoefenen en daarbij de rechtsbescherming krijgen die elke andere werknemer of zelfstandige heeft.

Op dit moment is de situatie zo dat alleen de belastingdienst prostitutie als beroep ziet, althans de inkomsten uit prostitutie belast. De prostituée kan zich echter niet verzekeren tegen werkloosheid of gemis aan inkomsten wegens ziekte en arbeidsongeschiktheid. Zij is geen verplicht verzekerde in de zin van de ziekenfondswet.
Als zij in een sexclub werkt of anderszins in een situatie van werkgever - werknemer werkzaam is, is zij ten opzichte van de 'werkgever' rechteloos. Ook kan zij geen rechten doen gelden op allerlei sekundaire arbeidsvoorwaarden (vakantie die door wordt betaald e.d.).

Het streven de sociale positie van de prostituée te verbeteren is zeker realiseerbaar voor zover zij werkt in een werkgever - werknemer verhouding. Als de exploitant van een sexinrichting een vergunning zou kunnen krijgen om een dergelijk bedrijf te exploiteren, kan van hem worden geëist dat hij de bij hem werkzame prostituées als werkneemsters in dienst neemt. Een bijkomend voordeel van een vergunningenstelsel in dit geval is dat aan de verlening van de vergunning allerlei voorwaarden kunnen worden verbonden waardoor de prostitutie aldaar gereguleerd en gekanaliseerd kan worden. Oppervlakkig beschouwd zou je kunnen konkluderen dat een streven gerechtvaardigd zou zijn om alle prostituées in een situatie te manoevreren dat zij werkneemsters zijn. Naast de vraag of de prostituées dat willen zijn wij het met de kommissie Melai eens als deze zegt dat zij een voorstander is van kleinschaligheid. Een beleid moet zijn gericht op het voorkomen van machtskoncentraties binnen de prostitutiewereld (geen werkgevers met veel werkneemsters). 'Macht is immers een voedingsbodem voor machtsmisbruik en dus voor uitbuiting. Bovendien leidt een onaanvaardbare schaalvergroting van het prostitutiebedrijf allicht tot naar buiten tredende overlast in de vorm van niet te dulden hinder voor omwonenden en wijkbewoners'.

Ook Schapenk zegt het denkbaar te vinden 'een fatsoenlijk bordeel te openen, in dier voege dat aldaar de sexprestaties adequaat gehonoreerd worden, noch hinder c.q. overlast voor derden aanwezig is, noch criminaliteitsverschijnselen zich openbaren.
Arbeidsrechtelijk (arbeidsduur, vakanties, etc.) zijn de verhoudingen goed geregeld, de medische en sociale voorzieningen zijn ook voor deze beroepsgang geoptimaliseerd'.

Een probleem vormen echter de zelfstandig werkende prostituées (call girls, thuiswerkende prostituées, e.d.). Vooral het gevaar van uitbuiting zal voor deze groep groter blijven dan voor de in dienstverband werkende prostituées. De reden hiervan is dat de kontroleerbaarheid van overheidswege in het laatste geval veel groter is. In ieder geval zou de zelfstandig werkende prostituée naast belastingplichtig ook gerechtigd moeten zijn zich bij een bedrijfsvereniging aan te sluiten (en dus zich te verzekeren tegen inkomensderving wegens ziekte, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, e.d.).
Een voordeel van een vergunningenstelsel in dit laatste geval is dat er bijzondere voorwaarden kunnen worden gesteld (b.v. medische kontrole, aansluiting bij een bedrijfsvereniging, vestigingseisen, e.d.). Een nadeel is dat de vrouw van wie de vergunning om wat voor reden dan ook wordt ingetrokken en het beroep illegaal gaat uitoefenen een gemakkelijke prooi voor figuren met minder goede bedoelingen is.
Door degenen die ambtshalve met prostitutie te maken hebben (zoals politiefunktionarissen) worden er bij de praktische uitvoerbaarheid van een vergunningenstelsel voor zelfstandig werkende prostituées nogal eens vraagtekens gezet. In ieder geval zal men naar een vorm moeten zoeken waarbij het werken met een vergunning zoveel voordelen biedt dat vrouwen die zich willen prostitueren zich vrijwillig melden. Onze gedachten gaan hierbij uit naar b.v. gratis medische kontrole, gratis bemiddeling bij het afsluiten van andere overeenkomsten (het blijkt op dit moment in de praktijk voor prostituées vaak moeilijk om op eigen naam en onder opgave van het feitelijke beroep bepaalde overeenkomsten zoals huur en koop van huizen, kopen op afbetaling, e.d. af te sluiten).
Vaak wordt tegen legalisatie van de prostitutie ingebracht dat de kans bestaat op klandestiene prostitutie. O.i. is er voor klandestiene prostitutie alleen een markt als bepaalde (ongeschreven) regels niet in acht worden genomen (b.v. anonimiteit van de prostituant). Het resultaat van het hierboven beschrevene is dat prostitutie niet meer onder de kontrole van de zedenpolitie valt maar onder die van de arbeidsinspektie.
In hoeverre een vergunningenstelsel de juridische basis zou moeten zijn voor de regelingen t.b.v. zelfstandig werkende prostituées, is een vraag die nog nader moet worden bestudeerd.

Naar onze mening zijn we er echter niet met de hierboven genoemde regelingen. Prostitutie eist een beleid dat breder van opzet is. Wij denken aan de volgende zaken:

2. Preventie

Hierboven werd al gesteld dat integratie naar onze mening tevens tot gevolg heeft dat ongewenste ontwikkelingen worden voorkomen en/of tegengegaan. Onder preventie - het voorkomen van ongewenste ontwikkelingen - verstaan wij het scheppen van voorwaarden waardoor vrouwen en mannen niet gedwongen worden zich te gaan prostitueren, maar ook het tegengaan van de behoefte aan prostitutie.
De plaats die de sexualiteit binnen onze kultuur inneemt (het is iets 'heel bijzonders' voor de beleving waarvan allerlei beperkingen gelden) zal zodanig moeten worden gewijzigd dat de sexualiteit een geïntegreerde plaats krijgt in de relaties tussen mensen. Konkreet denken wij hierbij aan een betere sexuele opvoeding.
Aan de andere kant kan door het vergroten van de alternatieven bij de beroepskeuze en het bieden van voorzieningen zoals eigen huisvesting, werk e.d. aan jongeren, worden voorkomen dat zij om hun geldgebrek op korte termijn op te lossen zich aan prostitutie overgeven. Prostitutie immers biedt op langere termijn geen vooruitzichten.
Ook voor vrouwen die b.v. door een scheiding alleen met kinderen achterblijven, moeten meer mogelijkheden komen om op een aan hun omstandigheden aangepaste wijze weer in het arbeidsproces te worden opgenomen.

Dwang om tot prostitutie te komen kan ook uitgaan van derden (echtgenoot, souteneur). Regelmatige kontakten van het maatschappelijk werk met prostituées en kontrole door de politie of, in een veranderde situatie zoals hierboven beschreven door de arbeidsinspektie, kan in deze gevallen preventief werken.

3. Hulpverlening

a. *aan jongeren*

Naar onze mening is het toenemen van prostitutie van jongeren tot 18 jaar één van de meest ongewenste ontwikkelingen. Uit opvoedkundig standpunt (zie b.v. Delfos e.a.) is prostitutie door jongeren een faktor die het opgroeien tot een evenwichtig mens ernstig kan verstoren.

Uit onderzoek is gebleken dat jeugdige prostitué(e)s met een aantal problemen gekonfronteerd worden waarmee veel jongeren kampen. We denken in dit verband aan werkloosheid, geen of gebrekkige huisvesting, geldgebrek (lage uitkering) e.d. Drugsverslaving, onaangepastheid aan de samenleving, hang naar luxe, geen echte vrienden, leven in onhygiënische omstandigheden, het worden uitgebuit e.d. zijn faktoren die, de één meer de ander minder, specifiek voor jeudige prostitué(e)s zijn.
Het zal duidelijk zijn dat hulpverlening zowel aan de niet-specifieke als aan de specifieke faktoren aandacht zal moeten schenken.

Als men het over hulpverlening heeft moet allereerst de hulpvraag bekend zijn. In de meeste gevallen is hulp alleen beschikbaar voor hen die gemotiveerd zijn hulp te aanvaarden. In de praktijk blijkt dat er bij jonge prostitué(e)s slechts zelden een motivatie aanwezig is om te worden geholpen. Wij zijn van mening dat het motiveren van deze groep mensen het begin moet vormen van de hulpverlening.

Een ernstige komplikatie bij de aanpak van de problemen rond de jeugdprostitutie vormt het grote aantal drugsverslaafden. Zowel de verslaving aan drugs als het bedrijven van prostitutie gaan n.l. deel uitmaken van iemands levensstijl. Deze levensstijl moet worden doorbroken. Het probleem dat zich daarbij voordoet, is dat er door afkicken en stoppen met prostitutie een leegte ontstaat die moeten worden opgevuld. Bovendien is prostitutie een zeer geschikt middel om een verslaving in stand te houden. De hoge verdiensten bieden de mogelijkheid om dagelijks drugs te kopen. Een gevolg hiervan is dat de verslaving dieper is. Het is belangrijk hierbij op te merken dat zowel bij het afkicken als bij het stoppen met prostitutie twee faktoren te onderscheiden zijn:
1. Feitelijk stoppen.
2. Geestelijk 'loskomen' van drugs en prostitutie.
   De 2e faktor is buitengewoon belangrijk.

In het geval van de hulpverlening aan jongeren willen wij twee plannen voor projekten noemen.
1. In Den Haag heeft de leider van een opvanghuis voor jongeren die zich in een krisissituatie bevinden het plan opgevat o.a. jeugdige prostituées te gaan opvangen in een speciaal daarvoor op te richten tehuis. De opvang in dit tehuis moet een therapeutisch karakter hebben.
Zijn idee is het resultaat van ervaringen die hij met deze meisjes heeft opgedaan. Bij hen treft hij vaak kenmerken aan zoals:
- afkomstig uit een gebroken of problematisch gezin;
- liefde, geborgenheid e.d. tekort gekomen;

- geen vrienden en kennissen die hen echt opvangen;
- schoolopleiding min of meer mislukt;
- niet kunnen aarden in pleeggezinnen of kindertehuizen;
- mislukking van een 'gewone' baan.

In veel gevallen staan deze meisjes al op jonge leeftijd alleen in het leven met al hun problemen en frustraties. Kompensatie wordt gezocht in het vele geld dat met prostitutie op gemakkelijke wijze is te verdienen.
De hierboven genoemde hulpverlening zou op basis van vrijwilligheid beschikbaar zijn voor jongeren tussen 16 en 23 jaar.

2. Vanuit de drugshulpverlening van de GG en GD in Rotterdam is men bezig met het uitwerken van een plan voor een gesloten kliniek (als onderdeel van een bestaand psychiatrisch ziekenhuis) waarin jeugdige drugverslaafde prostituées in de leeftijdsklasse van 12 tot 15 jaar kunnen worden opgenomen. Men schat dat deze groep 150 personen omvat in de drie grootste steden. Opname moet geschieden op grond van een maatregel van de kinderrechter.
Tegenstanders wijzen op het nadeel dat plaatsing in een tehuis een uitzonderingspositie met zich meebrengt. Hierdoor zou etikettering als 'probleemgeval' optreden.
Voorstanders van therapeutische behandeling brengen daar tegen in dat het herstellen van het kontakt met de maatschappij (en dus het doorbreken van die etikettering) juist een onderdeel van de therapie moet zijn.
Doel van de behandeling is de jonge prostituées te helpen een door hen gewenste andere richting te geven aan hun leven. De behandeling zou een langdurig karakter moeten dragen.

Naast de mogelijkheid voor een therapeutische behandeling willen wij pleiten voor een betere opvang voor jeudigde prostituées. In de praktijk is gebleken dat het onderhouden van regelmatige, zo informeel mogelijke en zo min mogelijk nadrukkelijke, kontakten met deze meisjes (het Leger des Heils volgt deze methode in Amsterdam) daarvoor de beste methode is. Deze vorm van hulpverlening vereist een 24-uurs bereikbaarheid. Voor andere instellingen dan het Leger des Heils blijkt dit momenteel nauwelijks realiseerbaar.
Naar onze mening is het echter wel uitvoerbaar de bestaande hulpverleningsmogelijkheden voor prostituées duidelijk herkenbaar en makkelijk bereikbaar te maken door onderlinge koördinatie.

b. *aan ouderen*

Hulpverlening i.v.m. prostitutie willen we scheiden in:

1. Hulp bij akute problemen.
2. Hulp bij strukturele problemen.

In het geval van akute problemen (huisvesting, financiën, geslachtsziekten, e.d.) zijn er ook voor de prostituée hulpverleningsmogelijkheden (algemeen maatschappelijk werk, buro huisvesting, GG en GD, Sociale Dienst, e.d.) hoewel zich hier extra problemen kunnen voordoen in de sfeer van diskriminatie (tenslotte is zij 'maar een hoer').
Meer strukturele problemen doen zich voor bij het verlaten van het beroep. Dit geldt zowel voor oudere als jongere prostituées. Door de prostitutie raakt men normale arbeidsverhoudingen ontwend. De indruk bestaat dat een deel van de vrouwen die zich prostitueren door een huwelijk of het starten van een eigen zaak (met gespaard geld) op eigen kracht de prostitutie weer verlaat. Een deel van de vrouwen blijft echter in de prostitutie hangen. Als hun inkomsten dalen, doordat zij voor prostituanten steeds minder aantrekkelijk worden, ontstaat voor hen de situatie dat zij het beroep moeten verlaten, maar geen alternatief hebben. Als aanpassing mislukt, dreigt verpaupering of terugvallen in het oude beroep.
Het algemeen maatschappelijk werk moet naar onze mening bereid en in staat zijn in voorkomende gevallen hulp te verlenen.

4. Beperken van de overlast van prostitutie

In grote steden, waar openlijke vormen van prostitutie moeilijk zijn tegen te gaan, kan door een gericht beleid van de gemeentelijke overheid de overlast die door de prostitutie wordt veroorzaakt worden tegengegaan. Voorbeelden van overlast zijn: ongewenste konfrontatie met de prostitutie, vulgariserende werking van de prostitutie op de buurt en extra verkeersdrukte.
Koncentraties in bepaalde straten met een mogelijkheid voor de niet bij de prostitutie betrokken bewoners op gunstige voorwaarden naar elders te verhuizen plus een voor de prostitutiewereld duidelijk beleid wat wel en niet toelaatbaar is, biedt in veel gevallen een voldoende oplossing voor overlast. Een dergelijk beleid zien we b.v. in 's-Gravenhage. De aanpak van deze problemen rond de prostitutie zal echter per stad moeten verschillen, omdat de omstandigheden verschillend zijn.

5. Artikel 250 Wetboek van Strafrecht

In dit artikel is o.a. de strafbaarheid opgenomen van de ouder, opvoeder, opleider van of de verantwoordelijke voor een minderjarige die de 'ontucht' van

de minderjarige opzettelijk 'teweegbrengt of bevordert'. Deze strafbaarheid moet worden gehandhaafd.

6. Artikel 250bis Wetboek van Strafrecht

Het huidige beleid wordt door de kommissie Melai gekenmerkt als 'selectief bestrijdend'. De kommissie is er een voorstander van dit beleid in hoofdlijnen te handhaven. Bij een dergelijk beleid past een artikel zoals 250bis Wetboek van strafrecht.
De praktijk in een aantal gemeenten in Nederland leert echter dat men aktief regulerend t.o.v. prostitutie wil optreden. In het algemeen gezegd komt dit er op neer dat het gemeentebestuur wil bepalen waar wel en waar geen prostitutie is toegestaan. Op plaatsen waar wel prostitutie is toegestaan wil men de vestigingen aan een vergunningenstelsel (waarbij bijzondere voorwaarden kunnen worden gesteld) onderwerpen. Een dergelijk beleid wordt door artikel 250bis Wetboek van strafrecht onmogelijk gemaakt.
Omdat de wens aktief regulerend op te treden zich slechts in enkele grotere gemeenten (met hoge prostitutiekoncentraties) voordoet, is het belangrijk te weten welke funktie het genoemde artikel op dit moment heeft en wat het effekt zou zijn als het wordt afgeschaft.
Zoals hierboven al werd beschreven wordt artikel 250bis in de Algemene Politieverordeningen (APV's) van vele gemeenten aangevuld. Deze bepalingen spelen in op de plaatselijke situatie. Als de omstandigheden ter plaatse zich wijzigen is een aanpassing op korte termijn mogelijk. De praktijk leert echter dat als er tegen de eigenaren of exploitanten van sexinrichtingen of tegen prostituées wordt opgetreden dit in bijna alle gevallen geschiedt op grond van de plaatselijke bepalingen.
Door de ruime formulering van artikel 250bis is dit artikel minder geschikt om in voorkomende gevallen op te treden. Naar onze mening zou het schrappen van artikel 250bis in de bestaande situatie dan ook weinig verandering brengen voor die gemeenten die een selektief bestrijdend beleid voorstaan. Het zou echter de gemeenten die een aktief regulerend beleid noodzakelijk achten de gelegenheid bieden dat beleid te voeren. Omdat wij een aktief regulerend beleid in bepaalde gemeenten noodzakelijk achten, zijn wij er een voorstander van artikel 250bis uit het Wetboek van Strafrecht te schrappen.

7. Artikel 250ter Wetboek van Strafrecht

Handel in vrouwen en minderjarigen van het mannelijke geslacht moet strafbaar blijven.

Hoofdstuk VII:

DE MR. A. DE GRAAF STICHTING

1. Algemeen

De stichting, die in 1960 is opgericht, werd vernoemd naar Mr. A. de Graaf die zich in de periode tussen 1900 en de 2e wereldoorlog naast zijn werk als advokaat intensief bezighield met de geestelijke volksgezondheid. Hij bekleedde vele bestuursfunkties op dit gebied en verzorgde een groot aantal publikaties.

De Mr. A. de Graaf Stichting is een landelijke instelling die zich bezighoudt met onderzoek, voorlichting, dokumentatie en advisering in verband met prostitutie en de problemen die daarmee samenhangen. De werkzaamheden zijn er mede op gericht de hulpverlening door de bestaande instellingen op het gebied van het maatschappelijk werk te stimuleren zich meer dan tot nu toe met de hulpverlening aan prostituées bezig te houden.

De stichting wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

2. Bestuur en medewerkers

Het bestuur van de stichting is op dit moment als volgt samengesteld:

Voorzitter:	Drs. C.M. Warners
Sekretaris:	vakature
Penningmeester:	Mr. L.J.W.M. Schroeder
Leden:	De Heer W.M. van Andel
	De Heer. W. Gerads
	Dr. J.W. Groothuyse
	Lt. L. van Leeuwen-de Jong

Als medewerkers zijn bij de stichting in vaste dienst:

Direkteur:	Mr. J.T.I. Scholtes
Sociaal/wetenschappelijke medewerker:	Drs. J.H. Visser
Administratief medewerkster:	Mevr. M.S. de Haan

3. Werkzaamheden van de stichting

A. *Onderzoek*

Centraal staat de gedachte dat onderzoek een noodzaak is om het overige werk van de stichting te ondersteunen. Wij gaan er daarbij vanuit dat de resultaten van het onderzoek praktisch bruikbaar moeten zijn. Dat betekent dat het in veel gevallen gaat om kortdurende projekten met een inventariserend en beschrijvend karakter.
Wel acht de stichting meer uitgebreid onderzoek van belang. Zij kan hier echter gezien de tijd en de beschikbare gelden slechts toe komen in samenwerking met andere instellingen die zich met onderzoek bezighouden.
Het onderzoek is in drie delen te splitsen:

a. Onderzoek ten dienste van de werkgroepen.
b. Zelfstandig onderzoek van de stichting.
c. Onderzoek dat samen met derden wordt verricht of aan derden wordt uitbesteed.

ad a.
Zoals hierna nog wordt beschreven werkt de stichting met werkgroepen in 's-Gravenhage en Amsterdam. Beide werkgroepen staan voor het probleem dat bepaalde gegevens die voor de voortgang van de werkzaamheden nodig zijn, ontbreken. Als dat mogelijk is, verzamelt de Mr. A. de Graaf Stichting de betreffende gegevens.

ad b.
1. *Onderzoek naar de leefsituatie van prostitué(e)s*
Omdat er o.a. voor het bepalen van het beleid van de stichting behoefte bestaat aan gegevens over de leefsituatie (verleden, heden en toekomst) van in Nederland werkzame prostitué(e)s, werd twee jaar geleden een onderzoek gestart. Slechts een beperkt aantal prostitué(e)s is bereid aan dit onderzoek mee te werken. Het is de bedoeling gedurende enige jaren interviews af te nemen en vanaf 1980 een keer per jaar de verzamelde gegevens uit te werken. Door dit onderzoek ontstonden er kontakten met exploitanten van sexinrichtingen. Ook via hen worden gegevens verzameld.

2. *Verzamelen van buitenlandse gegevens*
Teneinde vergelijkingsmateriaal te krijgen m.b.t. de situatie in het buitenland werden buitenlandse ambassades in Nederland en Nederlandse ambassades in het buitenland benaderd.
De gevraagde gegevens betreffen aantallen prostituées, vormen van prostitutie,

wettelijke regelingen, e.d. Tevens werd gevraagd naar de namen van personen en instanties die zich in het desbetreffende land met problemen rond prostitutie bezighouden. Op dit moment worden nog steeds reakties ontvangen. Doordat in een aantal gevallen naar andere informanten werd doorverwezen loopt dit onderzoek nog enige tijd door.

3. *Inventarisatie van 'sexadressen' in Nederland*
Het plan bestaat om jaarlijks een inventarisatie te maken van de plaatsen in Nederland waar zich sexinrichtingen bevinden, als mede van het aantal en de aard van de sexinrichtingen. In 1979 is hier een begin mee gemaakt.

ad c.
In de loop van 1978 werd kontakt opgenomen met het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek in Zeist. Na enkele gesprekken werd besloten een onderzoeksnota te schrijven om wenselijkheden en mogelijkheden van onderzoek op het gebied van prostitutie vast te leggen. Deze nota bevat de basisafspraken voor de samenwerking tussen het NISSO en de Mr. A. de Graaf Stichting. Na het verschijnen van deze nota in november 1978 is bij het PCMD een aanvraag ingediend om onderzoek te verrichten naar de leefomstandigheden van verslaafde jeugdige prostitué(e)s.
Er bestaan ook plannen om onderzoek te doen naar:

a. Mogelijkheden voor beperking van overlast van prostitutie voor buurtbewoners.
b. De wenselijkheid en de mogelijkheid voor juridische acceptatie van prostitutie voor zelfstandig werkenden en voor in loondienst werkenden.

Onderzoekskommissie
Gezien de huidige ontwikkelingen rijst de vraag of het aanbeveling verdient een speciale kommissie in te stellen die het onderzoek zal koördineren en begeleiden.

B. *Voorlichting, dokumentatie, advisering*

Naast het verzamelen van gegevens is één van de belangrijkste taken van de stichting het overdragen van deze gegevens aan belangstellenden. Hierbij denken wij vooral aan:

1. Instanties die zich met de beleidsvorming en beleidsuitvoering m.b.t. prostitutie bezighouden.
2. Studenten die het onderwerp prostitutie nader willen leren kennen.
3. De Nederlandse bevolking.

Ten behoeve van de voorlichting aan de eerste twee groepen wordt o.a. dit rapport gepubliceerd. In verband met het plaatselijk beleid worden er aan gemeentebesturen op verzoek adviezen gegeven. Voorlichting aan de Nederlandse bevolking gebeurt grotendeels via de pers. Begin 1980 zal bij de PSVG te Den Haag een folder 'Prostitutie' verschijnen, die o.a. in het onderwijs en het vormingswerk kan worden gebruikt.
Voor studiedoeleinden is een bibliotheek beschikbaar. Ook werd een literatuuroverzicht met verwijzingen per deelgebied samengesteld.
Bij de medewerkers leeft het idee dat voorlichting in het kader van preventie speciale aandacht verdient. Er wordt meegewerkt aan de totstandkoming van een film die jeugdprostitutje, druggebruik en geslachtsziekten tot onderwerp heeft. Het voorlichtende karakter van deze film, die binnenkort klaar zal zijn, wordt ondersteund met informatiemateriaal. Het ligt in de bedoeling de film en het materiaal als pakket aan onderwijsinstellingen aan te bieden.

C. *Hulpverlening*

Een gevolg van het voorlichtingsprogramma van de Mr. A. de Graaf Stichting is dat de medewerkers steeds meer direkt en indirekt bij hulpverlening worden betrokken. Meestal bleef deze hulpverlening beperkt tot het geven van adviezen of het doorverwijzen naar andere instanties. In een aantal gevallen werd de hulpverlening daadwerkelijk ter hand genomen. Twee plannen op het gebied van hulpverlening worden op dit moment nader uitgewerkt door de stichting:

1. *Het starten van een informatie-telefoon.* De bedoeling is dat prostituées met hun vragen bij een speciaal voor hen opgerichte informatie-telefoon terecht kunnen. De konkretisering van dit plan moet nog nader worden uitgevoerd.
2. De opvang van prostituées op plaatselijk nivo in zgn. *huiskamerprojekten.* Doel is de prostituées een aanloopadresje te bieden waar zij langs kunnen gaan als zij een praatje willen maken over problemen of zo maar even willen uitrusten.

Zowel in Rotterdam (i.v.m. het daar op te richten Eroscentrum) als in Amsterdam (i.v.m. het grote aantal prostituées) is men bezig met het uitwerken van plannen voor huiskamerprojekten.
Met de GG en GD in Rotterdam en het Rotterdamse gemeentebestuur bestaan kontakten over een daar levend plan om te komen tot de oprichting van een opvanghuis voor zeer jonge (drugverslaafde) prostituées. Dit plan kwam ook al ter sprake op pag. 44.

D. *Werkgroepen, stedelijk overleg*

Prostitutie doet zich vooral voor in de grote steden. Hoe groter de prostitutiekoncentraties zijn, hoe meer problemen ze opleveren.
Voorzover nodig bestaan op dit moment met alle grote steden kontakten. In deze steden worden de ontwikkelingen nauwlettend gevolgd. Waar zich problemen voordoen worden de diensten van de stichting aangeboden. In diverse steden heeft dit tot intensieve kontakten geleid.

's-Gravenhage
Nadat in de werkgroep uitgebreid was gediskussieerd over uitgangspunten, doelstellingen en werkwijze van de werkgroep, werd besloten de kombinatie 'jeugdprostitutie, drugs, straatprostitutie en venerische ziekten' tot centraal thema van bespreking te nemen.
Een inventarisatie van hulpverleningsaktiviteiten voor jongeren werd door de stichting gemaakt. Het is de bedoeling te komen tot een advies aan het gemeentebestuur hoe de hulpverlening aan deze jongeren te verbeteren.

Amsterdam
Na een lange tijd van voorbereiding kwam in juli 1979 de werkgroep voor het eerst bij elkaar. In hoofdlijnen heeft ze dezelfde samenstelling als de werkgroep Den Haag (gemeente, politie, openbaar ministerie, GG en GD, maatschappelijk werk). Ook de kombinatie van onderwerpen die in bespreking zijn genomen (jeugdprostitutie, drugs, straatprostitutie en venerische ziekten) is hetzelfde. In Amsterdam werd ook een inventarisatie gemaakt.

Doel van de werkzaamheden in beide werkgroepen is om op grond van de beschikbare gegevens te komen tot beleidsadviezen naar de gemeenten Amsterdam en Den Haag en indien mogelijk een koördinerende rol bij de uitvoering van een beleid te vervullen. De medewerkers van de stichting treden als adviseurs op.

Rotterdam
Omdat er in Rotterdam een ambtelijke werkgroep is die zich met het beleid t.a.v. prostitutie bezighoudt, is de oprichting van een werkgroep door de stichting op dit moment niet opportuun. Wel is met de sekretaris van de werkgroep kontakt gezocht en zijn er gegevens uitgewisseld. Er bestaan kontakten met de Rotterdamse politie, de GG en GD en het gemeentebestuur.

Tenslotte
Wij zijn voorstander van het verbeteren van de sociale positie van de prosti-

tuée. Het te voeren beleid moet daarbij dan tevens gericht zijn op het tegengaan of voorkomen van ongewenste ontwikkelingen. Dit beleid zou met zich meebrengen dat het verschijnsel prostitutie ontdaan van zijn negatieve aspekten (exploitatie, persoonlijke onvrijheid, kriminaliteit e.d.) in onze samenleving wordt geïntegreerd.

Omdat de omstandigheden in de gemeenten sterk verschillen, zal naast het bestaande selektief bestrijdende beleid ook een beleid mogelijk moeten zijn dat als aktief regulerend te kenmerken is.

Onderzoek, zoveel mogelijk binnen de wereld van de prostitutie, is noodzakelijk om na te gaan welke keuze m.b.t. het te voeren beleid moet worden gemaakt. Dit onderzoek is tevens van belang bij het zoeken naar oplossingen voor de problemen rond de prostitutie zoals die hierboven werden beschreven.

LITERATUURLIJST

1. l'Action préventive contre la prostitution. (Etude des meures prises ou envisagées notamment à regard des mineures) Société des Nations, Genève, 1943.
2. Andel, W.M. van, Het verschijnsel prostitutie. In: *Antirevolutionaire Staatkunde,* nr. 10, oktober 1977.
3. Barlay, Stephen, *De sexhandelaars.* Een verslag over de moderne vormen van slavernij. De Schelle/Amsterdam, 1968.
4. Basserman, L., *Betaalde Liefde.* Van staatsbordeel tot tippelverbod. Den Haag, 1966.
5. Berg, P.M.W. v.d., Scholtes, J.T.I. en Mentink, A.A., *Prostitutie in Nederland.* Een inventarisatie in 176 Nederlandse gemeenten. Mr. A. de Graaf Stichting, Amsterdam, 1978. Deel I, II en III. Verkrijgbaar bij de Mr. A. de Graaf Stichting voor f 15,–.
6. Berg, P.M.W. v.d., Scholtes, J.T.I. en Mentink, A.A., *Enkele gegevens van Haagse prostituées over de periode 1968-1977,* oktober 1978. Mr. A. de Graaf Stichting, f 7,50.
7. Bruïne-Ploos van Amsterl, P.J. de, *De prostitutie door alle eeuwen.* Amsterdam, z.j.
8. Caukins, S.E. en Coombs, N.R., The psychodynamics of male prostitution. In: *Am. Journal of psychotherapy,* 1976, 30 (3).
9. Cordelier, Jeanne, *The Life.* Memoirs of a French Hooker. New York, 1976. Ook in Nederlandse vertaling.
10. Delfos, J. e.a., *Jeugdprostitutie.* Doktoraalskriptie. Maart 1979.
11. *Delicten betreffende de seksualiteit.* (Voordrachten gehouden door drs. J.A. Koops, prof. dr. F.J. Heggen, mr. W.H. Overbeek en mr. G.E. Langemeijer en een ontwerp van Wet tot wijziging van de artikelen 239 t/m 251 en 451 van het Wetboek van Strafrecht). Deventer, 1968.
12. Derks, Marianne en Reinie van Eck, *Terreinverkenning naar problemen rond geslachtsziekten.* Onderzoeksrapport nr. 23, NISSO te Ziest. 1978.
13. Dessaur, C.I., De Staat als pooier. In: *Delikt en Delinkwent.* Mei 1979.
14. Greenwald, H., *The call girl.* A social and psychoanalytic study. New York, 1958.
15. Groothuyse, J.W., *De arbeidsstructuur van de prostitutie.* Deventer, 1970.
16. Groothuyse, J.W., *Het menselijk tekort van de pooier.* Amsterdam, 1973.
17. Hanke, Erika, Coups d'oeil sur les différents théâtres de la prostitution à Cologne. In: *Revue abolitioniste* no. 31 (3), 1978.
18. Hartsuiker, J.F., *De souteneur in het Nederlands recht.* (Proefschrift) IJsselstein, 1964.
19. Hennig, Jean-Luc, *Les garçons de passe.* Enquête sur la prostitution masculine. Paris, 1978.
20. Hijmans, A., *Vrouw èn man in de prostitutie* (een sociologisch-psychologische studie). 's-Gravenhage, 1956.

21. Derde interimrapport van de adviescommissie Zedelijkheidswetgeving - *Prostitutie.* 's-Gravenhage, 1977.
22. Keefe, Lynn, *Hoe komt zo'n aardig meisje als jij nu in de business terecht?* Uithoorn, z.j.
23. Kloeze, J.W. te, Betaalde Liefde. Beroep: Prostituée. In: *Intermediair* nr. 43, 1978. Nr. 17 in de serie: De problematische liefde.
24. Lloyd, R., *For money or love.* Boy prostitution in America. New York, 1976.
25. Mentink, A.A. en Scholtes, J.T.I., Betaalde Liefde. De prostituant. In: *Intermediair* nr. 44, 1978. Nr. 18 in de serie: De problematische liefde.
26. Millett, Kate, *Feiten over prostitutie.* Amsterdam, 1975.
27. Mulder, W.G., *De wereld van de prostitutie.* 's-Gravenhage 1969.
28. Nes, C. van, *Staat en prostitutie* (proefschrift), Leiden 1928.
29. Oakley, A., *Op gelijke voet*, vermeende verschillen tussen man en vrouw, 1975.
30. *Prostitutie en maatschappelijk werk.* Maart 1964. Mr. A. de Graaf Stichting. (nog enkele exemplaren gratis te verkrijgen).
31. *Prostitutie en Strafrecht.* Rapport van de Commissie ingesteld bij besluit van de Minister van Justitie van 21 maart 1962. 's-Gravenhage, 1964.
32. Sandford, J., *Prostitutes.* Portraits of people in the sexploitationbusiness. London, 1975.
33. Schapenk, A.G.W., Prostitutie-Strafrecht-Lokaal Bestuur. In: *Antirevolutionaire Staatkunde,* nr. 7/8, juli/aug. 1977.
34. Schmidt-Relenberg, N., Kärner, H. en Pieper, R., *Strichjungen-Gespräche.* (Zur Sociologie jugendlicher Homosexuellen-Prostitution). Darmstadt, 1975.
35. Scholtes, J.T.I., Mentink, A.A. en Berg, P.M.W. v.d., *Enkele gegevens over jeugdprostitutie.* December 1978. Mr. A. de Graaf Stichting, f 4,50.
36. Sie Dhian Ho, H.T., *Om de leefbaarheid van een prostitutiewijk.* 2e druk, Amsterdam, 1975.
37. Simons, G.L., *A place for pleasure.* The history of the brothel. Lewes/London, 1975.
38. *Streetwalker* (anonymous). London, 1959.
39. Sijmons, Diet, '*De Prostitutie-Quaestie*'. Doktoraalskriptie sociaal-ekonomische geschiedenis. Mei 1976.
40. Tieman, W.A., *Mijn vriendinnen de lichte meisjes.* Herinneringen van een hoofdinspekteur van de Zedenpolitie. Hoorn, z.j.
41. *Tien jaar Mr. A. de Graaf Stichting,* 1961-1971, juli 1972, (f 8,–).
42. Verkleij, H., *Analyse van sociale en seksuologische anamnese-gegevens van 1900 gonorroe- en 150 syfilis-patiënten.* Rotterdam, Polikliniek Dermatologie van het Academisch Ziekenhuis, 1976.
43. Werff, drs. C. van der en Zee-Nefkens, A.A. van der, *De commerciële sexbedrijven in Nederland. Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum.* Ministerie van Justitie, 1977.
44. Willcox, R.R., Prostitution and veneral disease. In: *International review of criminal policy.* United Nations, 1958.
45. Winick, Charles en Kinsie, Paul M., *The Lively Commerce.* Prostitution in the United States, Chicago, 1971.
46. Wolff, E. Tweeledige houding emancipatiebeweging t.o.v. prostitutie. In: *Opzij,* 6e jrg. nr. 3, maart 1978.
47. *Women of the streets.* A sociological study of the common prostitute. Edited by Rolph. London, 1955.

48. Wong Lun Hing, F.J.H., *Prostitutie, liefde en huwelijk.* Een poging tot verheldering. Amsterdam, 1967.
49. Wong Lun Hing, F.J.H., *Prostitutie.* Een fenomenologische studie uit een huisartsenpraktijk. Utrecht, 1962.